

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta
Katedra sociální a kulturní antropologie

Fenomén azylu hospodářských zvířat: případová studie
Eva Kupfová

Diplomová práce 2021

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva Kupfová**
Osobní číslo: **H19368**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Téma práce: **Fenomén azylu hospodářských zvířat: případová studie**
Zadávací katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zaměří na fungování jedné z organizací sídlící na pomezí Středočeského kraje a kraje Vysočina na území České republiky, která poskytuje azyl pro hospodářská zvířata. Cílem práce je charakterizovat hlavní důvody a motivace, které zakladatele vedly k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata. Doplnující součástí tématu budou i otázky týkající se konceptualizace práv zvířat v České republice a životního stylu. V práci bude využito metod kvalitativního výzkumu, zejména hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Součástí práce bude audiovizuální zpracování.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Caras, R.A. 1999. *Zořřata, která změnila člověka: historie prolínání životů zořřat a lidí*. Praha: Rybka Publishers.
- Carruthers, P. 1992. *The Animals Issue*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Čeněk, D., T. Porybná. 2011. *Vizuální antropologie: kultura žitá a viděná*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Harris, M. 1992. The Cultural Ecology of India’s Sacred Cattle, *Current Anthropology* 7:51-66.
- Kohák, E. 1998. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Komárek, S. 2011. *Ochlupení bližní: zořřata v kulturních kontextech*. Praha: Academia.
- Singer, P., J. Mason. 2006. *The Ethics of What We Eat: Why Our Food Choices Matter*. Stuttgart: Holtzbrinck Publishers.
- Singer, P. 2015. *Animal Liberation*. London: Bodley Head.
- Vayda, A. P. 2009. *Explaining Human Actions and Environmental Changes*. Lanham, Maryland: AltaMira Press.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.**
Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2021**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 7. 2021

Eva Kupřová

Tato práce se skládá z textové a audiovizuální části.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá zakladateli jedné z organizací, typu azyl pro hospodářská zvířata v České republice, jejich motivacemi a životním stylem. Cílem práce je charakterizovat hlavní důvody a motivace, které zakladatele vedly k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata. Co založení azylu předcházelo a jaké je fungování této organizace. Práce dále zjišťuje, jakou roli v chodu organizace hraje stravování. Konkrétně postavení vegetariánství a veganství. Tématu blízké jsou také otázky týkající se konceptualizace práv zvířat v České republice. V práci je využito metod kvalitativního výzkumu, zejména hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Práci dotváří také audiovizuální zpracování tématu, které nechává diváka nahlédnout do života informantů bez rapidního zasahování.

Klíčová slova: azyl pro hospodářská zvířata, motivace, životní styl.

Annotation

This thesis deals with the founders of one of the organizations, such as asylum for livestock in the Czech Republic, their motivations and lifestyle. The aim of this work is to characterize the main reasons and motivations that led the founders to establish the type of organization, which is asylum for livestock. What preceded the establishment of asylum and what is the functioning of this organization. The work also finds out what role food plays in the operation of the organization. Specifically, the position of vegetarianism and veganism. Questions related to the conceptualization of animal rights in the Czech Republic are also close to the topic. The work uses methods of qualitative research, especially in-depth semistructured interviews. The work is also completed by an audiovisual processing of the topic, which allows the viewer to look into the lives of informants without rapid intervention.

Keywords: asylum for livestock, motivation, lifestyle.

Poděkování

Mé poděkování patří především PhDr. Lívii Šavelkové, Ph.D. za její odborné vedení, věcné připomínky a ochotu, kterou mi během zpracování diplomové práce věnovala. Poděkování patří také mým informantům Tomášovi a Ivetě, kteří byli ochotní a vřele mne přijali. Bez jejich odpovědí by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě děkuji také mé mamince, která věnovala svůj čas korektuře práce a zbytku rodiny za podporu.

Obsah

Úvod.....	11
1 Animal Sanctuary – Útočiště zvířat	13
1.1 Farm Animal Sanctuary – Azyl pro hospodářská zvířata.....	14
2 Hnutí hospodářských zvířat jako globální fenomén	16
2.1 Vznik azylů pro hospodářská zvířata v zahraničí.....	16
2.1.1 USA – Farm Sanctuary	16
2.1.2 Německo – Hof Butenland.....	17
2.1.3 Španělsko – Santuario Gaia.....	18
2.1.4 Jižní Afrika – Greyton Farm Animal Sanctuary	19
2.2 Vznik azylů pro hospodářská zvířata v České republice.....	19
2.2.1 Farma Naděje	20
3 „Etický životní styl“, vegetariánství a veganství	21
3.1 Vegetariánství a veganství.....	21
3.2 „Etický životní styl“	22
3.2.1 Sociální environmentální identita.....	25
4 Role FAS v rámci hnutí za práva zvířat.....	26
4.1 Otázka práv zvířat dle vybraných autorů.....	28
5 Motivace	31
5.1 Definice motivace.....	31
5.2 Motiv	32
5.2.1 Primární a sekundární motivy	32
5.3 Vnitřní a vnější motivace.....	34
6 Vybrané teorie motivace	35
6.1 Hierarchie lidských potřeb Abrahama H. Maslowa	35
6.2 Teorie sebeurčení.....	36
6.3 Alderferova teorie motivačních potřeb	37
6.4 Modely činnostní a emoční.....	38
7 Cíl práce a výzkumné otázky.....	39
8 Metodologie, metody a techniky výzkumu.....	40
8.1 Vizuální etnografie	41
8.2 Etika výzkumu a reflexe výzkumníka	42
8.3 Výzkumný vzorek.....	43

9	Případová studie: Život na Louce	44
9.1	Co předcházelo? Tomášova perspektiva	44
9.2	Co předcházelo? Ifky perspektiva	46
9.3	Budování azylu pro hospodářská zvířata	47
9.4	Co znamená Život na Louce	49
9.5	Jak vnímají zvířata?	50
9.6	Motivace k založení azylu pro hospodářská zvířata	51
9.7	Role vegetariánství a veganství pro azyl pro hospodářská zvířata	55
10	Závěr.....	57
	Seznam literatury a zdrojů.....	60

Úvod

Od počátku vzniku prvního zvířecího útočiště v 80. letech 20. století byly po celém světě založeny stovky dalších obdobných míst. Jednotlivá útočiště se zaměřují na specifické druhy zvířat odpovídající způsobům, kterými jsou ve společnosti lidmi využívány. Těmito jsou nejen hospodářská zvířata, ale také například společenská zvířata nebo divoká zvířata užívaná v zábavním průmyslu nebo v biomedicinském výzkumu. Tato zvířecí útočiště se stala novým předmětem etnografického bádání nejen v antropologii, ale také v jiných sociálních vědách. Navzdory relativně malému množství dostupné literatury zaměřené na tato útočiště, zastávají antropologové a jiní výzkumníci důležité místo v této problematice a často poskytují důležité vhledy, proč a jak se tito lidé rozhodli pečovat o záchráněná nebo ohrožená zvířata (Oxford Bibliographies 2021). Elan Abrell ve své práci o útočištích hovoří jako o „neocenitelných pro širší hnutí za obhajobu zvířat, a to jak kvůli kvalitativním rozdílům, které způsobují v životech jednotlivých zvířat, tak kvůli symbolické síle, kterou experimenty v alternativních druhových vztazích dokládají - že jsou možné různé způsoby života se zvířaty“ (Abrell 2016).

Tato práce je výzkumem využívajícím metod případové studie a zkoumá na konkrétním případě útočiště důvody jeho vzniku v prostředí České republiky. Tímto útočištěm je začínající azyl, zaměřující se zejména na hospodářská zvířata se jménem Život na Louce. Cílem práce je charakterizovat hlavní důvody a motivace, které zakladatele vedly k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata. Dále si práce klade za cíl zodpovězení těchto výzkumných otázek: Jaké jsou hlavní motivace zakladatelů pro založení azylu pro hospodářská zvířata? Jakou roli hraje veganství a vegetariánství v chodu organizace?

V průběhu výzkumu došlo k výběru literatury, která se stala pro téma nosná, a po přehodnocení výchozích titulů uvedených v zadání nebyly některé použity. Při psaní práce autorka čerpá mj. z těchto prací zabývajících vztahy lidí a zvířat (Komárek 2011), právy zvířat a problematikou v oblasti ekologické etiky (Carruthers 1992, Kohák 1998, Singer 2015) a rozhodnutím ohledně lidských stravovacích návyků (Singer, Mason 2006).

Práce je členěna do kapitol a podkapitol, které tvoří nejprve teoretická východiska práce, zabývajících se terminologií *animal sanctuary* a *farm animal sanctuary* a postavením azylů pro hospodářská zvířata jako globálního fenoménu. Dále se práce věnuje problematice

definování „etického životního stylu“, vymezení vegetariánství a veganství, roli *farm animal sanctuary* v rámci hnutí za práva zvířat a v neposlední řadě se práce zabývá definováním pojmu motivace, motiv a některým vybraným motivačním teoriím. V následujících kapitolách a podkapitolách se práce věnuje představení cíle práce, výzkumným otázkám, metodám a metodologii práce a samotné případové studii Života na Louce s jejími výsledky.

1 Animal Sanctuary – Útočiště zvířat

Celá práce je v úzkém spojení s terminologií *animal sanctuary* nebo také *farm animal sanctuary*, proto je pro účely práce důležité si tyto termíny přiblížit.

Animal sanctuary se skládá ze slov *animal* – zvíře a *sanctuary* – posvátné místo, svatyně. Dnes je ale termín *sanctuary* rozšířen o význam pro jakékoliv bezpečné místo. Podle neziskové organizace Global Federation of Animal Sanctuaries (GFAS) je útočiště jakékoli zařízení, které poskytuje dočasný nebo trvalý bezpečný úkryt zvířatům v nouzi a zároveň splňuje zásady skutečného útočiště (poskytuje vynikající a humánní péči o svá zvířata a má zavedeny etické zásady týkající se komerčního obchodu, výstav, chovu a dalšího) (Global Federation of Animal Sanctuaries 2020). Mohli bychom tedy *animal sanctuary* překládat jako zvířecí útočiště. Podle oficiální webové stránky prvního zvířecího útočiště v Jižní Americe se jedná o zařízení, ve kterém jsou zvířata přivedena k životu a chráněna po zbytek svého života. Na rozdíl od útulků pro zvířata, jsou zvířecí útočiště trvalejším řešením, kde zvířata najdou svůj domov. Ve zvířecím útočišti se nesnaží zvířata umisťovat do náhradních domovů k jednotlivcům nebo skupinám lidí, naopak zvířata jsou zde udržována až do své přirozené smrti, nedochází ani k výměně nebo k prodeji zvířat a zvířata zde nepodstupují testování na zvířatech. (Juliana's Animal Sanctuary 2020)¹

Sue Donaldson a Will Kimlicka ve svém článku rozlišují několik typů útočišť pro zvířata, a to:

1. přírodní rezervace a rehabilitační centra pro divoká zvířata,
2. útočiště pro exotická zvířata,
3. útočiště pro společenská zvířata,
4. útočiště pro hospodářská zvířata, pro zvířata dříve chovaná a zachráněná ze zemědělského průmyslu² (Donaldson, Kimlicka 2015).

Ve světě vzniká velké množství zvířecích útočišť a každé je tvořeno odlišně a má svá vlastní specifika. Jelikož každá organizace má možnost zvolit si název „zvířecí útočiště“, „záchranné centrum“ či „zvířecí azyl“, nemusí vždy docházet k humánní a kvalitní péči o zvířata. Proto roku 2007 vznikla již zmíněná nezisková organizace Global Federation of Animal Sanctuaries, která jako jediná poskytuje certifikaci pro zvířecí útočiště, rehabilitační

¹ Juliana's Animal Sanctuary je úplně první zvířecí útočiště vzniklé v Jižní Americe a jediné v Kolumbii (Juliana's Animal Sanctuary 2020).

² Pro potřeby této diplomové práce se budeme blíže zabývat právě tímto 4. typem útočiště.

centra a záchraná centra prostřednictvím ověřování a akreditace po celém světě. GFAS uvádí, že podle jejich procesu hodnocení může zajistit, aby organizace/osoby označené jako GFAS-ověřené nebo akreditované dodržovaly nejvyšší standardy pro zvířata v jejich péči. O akreditaci GFAS může zažádat kterákoliv organizace, která splňuje kritéria způsobilosti. Zásady, které musí žadající organizace splňovat, jsou například žádný komerční obchod se zvířaty nebo jejich částmi, zvířata nesmí být vystavována ani brána z útočiště/výběhů pryč z jiného než lékařského důvodu (existují výjimky například pro koně za určitých okolností), a zvířata nesmí být chována v zajetí (výjimku mohou mít organizace, které se snaží o navrácení zvířete do jeho původního prostředí). (Global Federation of Animal Sanctuaries 2020)

1.1 Farm Animal Sanctuary – Azyl pro hospodářská zvířata

Farm animal sanctuary (FAS) v překladu útočiště pro hospodářská zvířata nebo také pro účely této práce užívaný název **azyl pro hospodářská zvířata** je dnes již obecný pojem pro zařízení poskytující péči, ochranu a obhajobu druhů hospodářských zvířat, jako jsou kuřata, krávy, kozy, ryby, koně, prasata, krůty, slepice nebo ovce. Tyto azyly mají tendenci podobat se tradičním farmám, ale fungují rozdílně. Každodenní úkoly FAS zahrnují primární opatrovníky, dobrovolníky a občasné návštěvníky a každý den je rozvržen podle rutinních úkolů, jako je krmení, zdravotní postupy nebo čištění a údržba. Pro plné pochopení termínu *farm animal sanctuary* je potřeba podívat se na začátek. Do doby, kdy začaly vznikat první azyly pro hospodářská zvířata. Stalo se tak ve Spojených státech amerických, kde roku 1986 Gene Baur, prezident a spoluzakladatel organizace Farm Sanctuary zachránil živou ovci z hromady mrtvých zvířat v Lancaster Stockyards³ v Pensylvánii. Tato ovce, které později dali jméno Hilda, byla prvním zachráněným zvířetem a také počátkem organizace Farm Sanctuary a hnutí *animal sanctuary*. Bližším informacím o této organizaci se práce věnuje na straně 16 až 17. (Farm Sanctuary 2020)

Podle organizace Farm Sanctuary znamená azyl posláním, místem, stavem bytí, způsobem života. Jedná se o prostor útočiště a klidu, kde život je posvátný a léčí se zde trauma. Je to místo, kde lidé a zvířata žijí v míru a důstojně. Organizace na svých internetových stránkách uvádí: „Ve fyzickém světě, stejně jako v našich srdcích, je Sanctuary bezpečné místo, kde

³ Lancaster Stockyards, druhé největší skladiště v USA (vedle chicagských skladišť v „The Jungle“), které sloužilo jako centrální uzel pro distribuci hospodářských zvířat. V 80. letech se Lancaster stal prvním skladištěm stíhaným za týrání zvířat. (Christopher 2013)

může dojít k transformaci“ (Fram Sanctuary 2020). Azyl je místo, kde příběhy přeživších (které ilustrují jejich obrovskou vůli žít, sentiment, úctyhodnou odolnost a nekonečnou schopnost milovat a odpouštět) vytvářejí hluboká spojení a porozumění (tamtéž).

Azyly pro hospodářská zvířata jsou viděna a považována za „veřejná“ ne díky svému veřejnému financování, ale proto, že ve spojení se svými záchrannými pracemi udržují veřejný profil, prostřednictvím návštěvnických a dobrovolnických programů, sociálních médií, v důsledku tohoto profilu hrají důležitou roli při utváření veřejného mínění o roli FAS a možnostech vztahů mezi zvířaty a lidmi. (Donaldson, Kimlicka 2015)

2 Hnutí hospodářských zvířat jako globální fenomén

Farm Sanctuary svým vznikem roku 1986 zahájila počátek hnutí azylů pro hospodářská zvířata. V současné době je v USA podle neformálního seznamu amerických FAS udržovaných organizací Animal Place⁴ alespoň 100⁵ veřejných útočišť pro hospodářská zvířata a několik je jich také v Kanadě (Animal Place 2020). Tímto se jedná o největší koncentraci FAS právě v Severní Americe, nikde jinde na světě se neobjevuje tolik certifikovaných útočišť pro hospodářská zvířata. Od roku 1986 se však vznik azylů rozšířil i do ostatních zemí i kontinentů, zejména do Evropy, ale také do Afriky i Asie.

Díky rostoucí propojenosti současného světa v různých oblastech života lidí je také azylům umožněno se rozpínat a nacházet nová místa ke svému vzniku. Anthony Giddens vystihl podstatu globalizace následující citací: „globalizace může být definována jako zintenzivnění celosvětových sociálních vztahů, které spojují vzdálené lokality takovým způsobem, že místní události jsou formulovány událostmi dějícími se mnoho mil daleko a naopak“ (Giddens 2003).

2.1 Vznik azylů pro hospodářská zvířata v zahraničí

Pro lepší představení jednotlivých azylů napříč světem je v práci uvedeno několik příkladů míst, kde byly založeny azyly pro hospodářská zvířata.

2.1.1 USA – Farm Sanctuary

Roku 1986 ve Spojených státech amerických vznikla organizace s názvem Farm Sanctuary, která se jako první azyl v Americe zaměřila na podporu hospodářských zvířat. Od svého vzniku poskytuje Farm Sanctuary bezpečné útočiště tisícům zachráněných hospodářských zvířat. Tato přeživší zvířata jsou jakýmsi velvyslanci a představují miliardy hospodářských zvířat, která jsou v současné době v systému. Dnes má Farm Sanctuary azyly

⁴ Organizace Animal Place byla založena roku 1989 v Kalifornii a věnuje se činnosti, pomocí které vyplňuje potřebné místo pro záchranu, útočiště, vzdělávání a adopci hospodářských zvířat. Je jednou z největších a nejstarších zvířecích útočišť v USA (Animal Place 2020).

⁵ Avšak podle organizace Global Federation of Animal Sanctuaries je ověřených a akreditovaných pouze 28 (Global Federation of Animal Sanctuaries 2020).

dva, a to v prvotním Watkins Glen ve státě New York a pak také v Los Angeles v Kalifornii. (Farm Sanctuary 2020)

Cílem organizace je bojovat proti zneužívání továrního zemědělství, podpora nového povědomí a chápání hospodářských zvířat a výhod rostlinného života bez utrpení, a také prosazování institucionální reformy. Svoji prací usilují o řešení pro ukončení živočišné výroby a o podporu soucitného a spravedlivého veganského života. Na svých oficiálních webových stránkách vytyčují nejen své cíle, ale také představují, co obnáší jejich práce. Hlavními pilíři jsou záchrana, vzdělávání a obhajoba, pomocí kterých Farm Sanctuary bojuje proti katastrofálním účinkům živočišného zemědělství na samotná zvířata, životní prostředí, veřejné zdraví a sociální spravedlnost. (tamtéž)

Jak organizace iniciuje, věří, že vzdělávání je klíčem k vytváření změn ve světě. Proto například prostřednictvím humánního vzdělávacího programu učí o nebezpečích živočišného zemědělství, také díky odborně vedeným prohlídkám azylů nebo pomocí sdělení v tradičních i nových sociálních médiích předávají a doručují milionům lidí poselství lásky a soucitu k hospodářským zvířatům. Konkrétně podle údajů zveřejněných na jejich webových stránkách, za rok 2019 evidují 6,9 milionů lajků, komentářů a sdílení zpráv o jejich misi. (tamtéž)

„I když víme, že nemůžeme zachránit všechna zvířata trpící v tomto represivním systému, víme, že Sanctuary může uzdravit zvířata, která byla zachráněna, a zásadně ovlivnit - často s trvalou změnou - lidi, kteří slyší jejich příběhy a jsou svědky jejich vůle žít.“ (tamtéž)

2.1.2 Německo – Hof Butenland

Stejně jako má svůj příběh azyl Farm Sanctuary v USA, existuje v Německu mléčná farma Hof Butenland, která vznikla v polovině 20. století. Mléko a sýr se zde vyrábí již po několika generacích. Jan Gerdes na konci 70. let ukončil studium, převzal rodinný podnik od svých rodičů a stal se prvním farmářem v regionu, který převedl své podnikání na ekologické zemědělství (roku 1986, dle certifikace Demeter⁶). Ale ani organické či ekologické zemědělství nebylo pro majitele farmy ideální, a tak je roku 2002 zastavena produkce mléka a krávy zde nachází svůj domov. Postupně ke skotu přibýval další dobytek, který mohl být

⁶ Certifikát Demeter je mezinárodní označení pro produkty splňující přísné podmínky. Jedná se o principy ekologie, udržitelného rozvoje a etického přístupu.

zachráněn před špatným chováním nebo před porážkou. V roce 2007 založil Jan Gerdes se svojí přítelkyní Karin Mück nadaci pro dobré životní podmínky Hof Butenland. A kromě skotu zde sídlí také prasata, kuřata, husy, kachny, psi, kočky, králíci a koně. (Hof Butenland 2020)

Stejně jako Farm Sanctuary považuje vzdělávání za důležité, tak i na farmě Butenland Jan Gerdes, jako vyškolený zemědělský mistr, využívá svých znalostí a dovedností z odborné praxe k výchovně vzdělávací práci. Ve té dle údajů uváděných na oficiálních internetových stránkách hraje důležitou roli také eticky motivovaný způsob života v podobě veganství. (tamtéž)

Nadace Hof Butenland je spojena s projektem, který nese název Kuhaltersheim⁷. Účelem nadace a projektu je vzbudit porozumění a lásku pro zvířecí svět prostřednictvím vzdělávání, dobrého příkladu a také podporovat dobré životní podmínky zvířat. Na již zmiňovaných webových stránkách organizace je čtenář seznámen s podrobnostmi týkajícími se chovu skotu a s praktikami, které jsou s chovem spojeny. Je zde odhaleno pozadí mlékárenského průmyslu. Jak lidé určují život⁸, jak skotu chovanému pro maso („hovězí skot“), tak skotu chovanému pro mléko („mléčný skot“, takzvané dojnice). (tamtéž)

2.1.3 Španělsko – Santuario Gaia

Ve Španělsku se nachází záchranné a zotavovací centrum, pro zvířata považovaná za hospodářská zvířata, známé pod názvem Santuario Gaia Foundation. Jedná se o azyl založený roku 2012, který pomáhá hospodářským zvířatům, obětem týrání nebo zanedbávání. Zvířatům se zde dostává nezbytné péče, která zajišťuje, aby měla slušný život až do své přirozené smrti. Organizace byla založena Ismaelem Lópezem a Coque Fernándezem, s cílem zachránit zvířata, která potřebují pomoc, a také tímto způsobem propagovat veganství. Jejich první misí je zvíře zachránit, a jakmile je v bezpečí, vyplnit jeho potřeby v oblasti emoční péče, výživy nebo také péče veterinární. Veganství je na první pohled pro tuto organizaci klíčové. Na svých internetových stránkách popisují veganství jako postoj úcty k ostatním zvířatům. Považují za důležitou veganskou stravu, která je 100% vegetariánská, oděvy a obuv bez

⁷ Kuhaltersheim má v hrubém překladu význam „domov důchodců pro krávy“.

⁸ Příklad uváděný na stránkách organizace: Krávy jsou oplodňovány v mladém věku (kolem dvou let), většinou uměle, v méně častých případech chovným býkem. Tento postup by se u lidí považoval za znásilnění. Také například umělé dojení zvyšuje výtěžnost mléka a vemeno se stává plnějším. V mnoha případech je kráva v ohromných bolestech. Jelikož je žádoucí, aby kráva produkovala mléko neustále, dochází k rychlejšímu opotřebení zdraví krávy. I přes mladý věk je již stará. (Hof Butenland 2020)

materiálů živočišného původu, také nepoužívají produkty testované na zvířatech. (Gaia Sanctuary 2020)

2.1.4 Jižní Afrika – Greyton Farm Animal Sanctuary

Příběh Greyton Farm Animal Sanctuary začal roku 2003, kdy Nicky Vernon britského původu koupila farmu v Jihoafrické Republice v Západním Kapsku. Spolu se svým přítelem chtěli půdu obdělávat udržitelným způsobem, v souladu s přírodním světem. Domy a ostatní budovy tedy postavili ze slámy a hlíny. Postavené místo mělo sloužit jako útočiště pro ně samotné. Jelikož si ale brzy všimli, kolik jehňat se v okolí narodí v polích a je ponecháno zemřít, začali opuštěná jehňata sbírat a ošetřovat. V komunikaci s okolními farmáři se dohodli, že budou ošetřovat a chovat na své farmě nejslabší jehňata. (Greyton Farm Animal Sanctuary 2021)

V roce 2017 se z Greyton Farm Animal Sanctuary stala neziskovou organizací a dnes na tomto místě žije téměř 200 zvířat, včetně koz, prasat, hus, kohoutů, psů i koček. Azyl je také zdrojem pro humánní vzdělávací program, jehož cílem je oslovit každé dítě ve věku od pěti do osmnácti let v oblasti Greyton a sousedních komunit. (tamtéž)

2.2 Vznik azylů pro hospodářská zvířata v České republice

Přesný počet azylů nacházejících se v České republice neexistuje. Český statistický úřad uvádí pouze soupis hospodářských zvířat podle krajů k 1. dubnu roku 2020. K tomuto datu bylo například nejvíce skotu v kraji Jihočeském a nejvíce drůbeže v hlavním městě Praha a Středočeském kraji. (Český statistický úřad 2021)

Problematika nepřesného počtu azylů hospodářských zvířat je nejspíše spojena s rozhodnutím nešířit informace mezi širší veřejnost. Většina známých azylů vlastní své oficiální webové stránky, ale o svém místě se mnohokrát jinak nešíří. Více viditelná místa jsou také aktivní na sociálních sítích. A používají sociální média ke komunikaci a propagaci.

2.2.1 Farma Naděje

Farma Naděje je prvním azylem pro hospodářská zvířata, který je známý v okruhu širší veřejnosti na území České republiky a je neziskovou organizací sídlící v obci Dobrovítov ve Středočeském kraji. Veřejnosti se představují jako „skupinka dobrovolníků, kteří si dali za cíl vybudovat azyl pro tzv. hospodářská zvířata“ (Farma Naděje 2020), a jejich vzor a inspirace pochází ze zahraničí od obdobných azylů jako je například v této práci již zmíněná Farm Sanctuary. Farma vznikla kolem roku 2015 s cílem „vytvořit místo pro týraná zvířata zachráněná z nevyhovujících podmínek velkochovů, malochovů či jatek a skrze jejich příběhy měnit vnímání a smýšlení lidí o bytostech, kterým jsme dali nálepku „hospodářská“.“ Na svém příkladu chtějí ostatním lidem „ukázat, že se dá žít a hlavně prosperovat bez toho, abychom se podíleli na utrpení a zabíjení jiných živých tvorů.“ (Farma Naděje 2020)

V obvyklém režimu jsou na Farmě Naděje pořádány návštěvní a brigádní dny. V období návštěvních dnů může kdokoliv zavítat na farmu, nechat se provést a okusit atmosféru prostředí. Naopak v brigádních dnech je vítána jakákoli pomoc a brigádník může zažít odlišný zážitek nežli „jen“ v návštěvní den. Pořádají se zde také různé tematické akce, jako je například Sazení stromů a keřů v Dobrovítově nebo Festival na Farmě, pod jehož názvem se skrývá dvoudenní festival s programem, který zahrnuje jak příběh o vzniku farmy, čas na meditaci, veganské občerstvení, tak také večerní táborák s rostlinným grilováním.

Nejen přímo na farmě ale také skrze sociální média hovoří k veřejnosti a snaží se šířit osvětu o problematice chovu hospodářských zvířat a nastínit možnost změny ve formě přechodu na etický životní styl. Právě ten je pro Farmu Naděje klíčový. Sami na sobě se snaží veřejnosti ukázat odlišnou cestu, která se pro mnohé může zdát nereálná. „Že i bez živočišných produktů lze vést zdravý a plnohodnotný život“ (Farma naděje 2020). A snaží se hospodářská zvířata ukázat jako tvory „v mnohém velmi podobné našim domácím mazlíčkům, které není nutné využívat“ (tamtéž).

Mezi jejich hlavní cíle patří zvýšení povědomí veřejnosti o potřebách hospodářských zvířat, zprostředkování kontaktu lidí se zvířaty a osvěta, ať už při zacházení s hospodářskými zvířaty nebo při dopadu konzumace živočišných produktů na životní prostředí a na zdraví. Chtějí, aby veřejnost a kdokoli na farmu zavítá, měl možnost hospodářská zvířata poznat jako inteligentní a citů schopné tvory. Podporují práva hospodářských zvířat na zlepšení životních podmínek a také prevenci týrání. (Farma Naděje 2020)

3 „Etický životní styl“, vegetariánství a veganství

Součástí prezentace azylů pro hospodářská zvířata je také rozhodnutí sdílet veganský život. Vegetariánství a konkrétně veganství je důležitý aspekt a součást životního stylu, který je s azylly pro hospodářská zvířata spojený.

3.1 Vegetariánství a veganství

Termín „vegetarián“ se začal běžně používat na základě informací Vegetariánské společnosti v Anglii v roce 1847 (Singer 2006). Harvard Health Publishing⁹ uvádí, že vegetariáni jsou lidé, kteří nekonzumují maso (hovězí, vepřové a jehněčí), drůbež ani ryby. Avšak můžeme rozlišovat více vegetariánských stravovacích návyků, jakými jsou například:

1. Lacto-ovo vegetariáni (nejí maso, drůbež ani ryby, ale konzumují vejce, mléčné výrobky i med),
2. Lactovegetariáni (nejí maso, drůbež, ryby ani vejce, ale konzumují mléčné výrobky),
3. Ovovegetariáni (nejí maso, drůbež, ryby ani mléčné výrobky, ale konzumují vejce),
4. Částeční vegetariáni (kteří se vyvarují masa, ale mohou jíst ryby či drůbež) mezi takové patří pescetariáni a pollo-vegetariáni. (Harvard Health Publishing 2021)

Veganství spadá pod vegetariánství a je jeho striktním typem. Vegani nejí maso, drůbež, ryby ani žádné produkty pocházející ze zvířat, včetně vajec, mléčných výrobků a želatiny (Harvard Health Publishing 2021). Blíže je význam veganství vysvětlen na internetových stránkách azylu Farma Naděje, jedná se totiž o klíčovou součást jejich filozofie. Z definice pro veganství vychází závěry, že se jedná o „druh stravy, filozofii a životní styl, spočívající v odmítnutí konzumace živočišných produktů“ (Farma Naděje 2020). Odmítáno je tedy nejen maso, ale i vejce, ostatní mléčné výrobky a v některých případech i med. I když motivace, proč se stát veganem, mohou být u každého odlišné, nejčastějším důvodem zůstává „utrpení zvířat spojené s produkcí živočišných potravin v průmyslových velkochovech či při rybolovu“ (tamtéž). Farma Naděje v tomto ohledu sdílí s veřejností svůj pohled na etický životní styl se slovy, „mnoho veganů principiálně odmítá jakékoli využívání a zabíjení zvířat

⁹ Harvard Health Publishing (HHP) je oddělení spotřebitelské výchovy ke zdraví na Harvardské lékařské škole pod vedením doktora Davida H. Robertse, děkana pro externí vzdělávání. Na oficiálních webových stránkách uvádějí následující: Jejich publikace čerpají z odborných znalostí více než 11 000 lékařů na lékařské fakultě Harvardské univerzity a jejich světoznámých přidružených nemocnicích, aby globálnímu publiku poskytl autoritativní, důvěryhodné a účinné zdravotní informace. Jejich obsah je dodáván ve snadno srozumitelném jazyce, který podporuje vzdělávání pacientů a zapojení spotřebitelů. (Harvard Health Publishing 2021)

pro potravu, a to především s argumentem, že konzumace živočišných produktů již v dnešní době vůbec není nutná“ (tamtéž). Vegani často nesouhlasí i s myslivostí, zoo či cirkusy. Při důsledném dodržování veganství jako životního stylu převládá také filozofie odmítání živočišných výrobků z kůže, hedvábí nebo vlny, a používání kosmetiky, která není testována na zvířatech a která neobsahuje živočišné složky.

3.2 „Etický životní styl“

Autorčina bakalářská práce *Životní styl majitelů psů bojových plemen z roku 2019* se věnuje složitosti definování životního stylu obecně a používá vymezení, které tvrdí, že „životní styl je souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje“ (Bakalář 1987). Blíže je v práci uvedena myšlenka z publikace *Člověk, prostředí, výchova*, že se jedná o hodnotovou orientaci člověka, projevující se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování sociálních i materiálních životních podmínek (Kraus, Poláčková 2001: 160). Dle Žumárové životní styl souvisí s hodnotami a ideály, které by člověk rád uskutečňoval. Dále si jedinec vytyčuje své cíle, kterých se snaží dosáhnout. A hodnocení každého jednotlivce je propojeno se zvyklostmi a mravy společnosti, ve které žije (Kraus, Poláčková 2001: 153).

Nasnadě je otázka, co přesně znamená „etický životní styl“. Základem etického životního stylu jako i životního stylu obecně je lidské chování. Bronislaw Malinowski ve své knize *Vědecká teorie kultury* říká, že se člověk „realizuje v procesu uspokojování svých základních potřeb, které jsou dvojího charakteru, kulturní a biologické“ (Malinowski 1968). Procesem uspokojení těchto potřeb dochází k utváření základního souboru předpokladů každé kultury (Wolf 1999). „Komplexnější následnost operací zakládá způsob činnosti, následnost dílčích aktivit v různých, každodenním vědomím rozlišovaných oblastech společenského života, způsob chování související s určitým životním stylem“ (Sociologická encyklopedie 2021). Životní styl tvoří rámec ustálených vzorců chování, které si během socializace a sociálního učení jedinec osvojuje. Peter Berger a Thomas Luckmann ve svém díle *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění* uvádějí, že jednání každodenního života se řídí realitou každodenního života, či přesněji vědění. „Každodenní život se jeví jako realita, kterou lidé nějak vykládají a jež má pro ně subjektivní význam jako určitý logicky soudržný svět“ (Berger, Luckmann 1966). Berger a Luckmann dále říkají, že lidská činnost podléhá habitualizaci. Jakákoliv činnost, kterou často opakujeme se ustálí ve vzorec chování. Danou

činnost můžeme později opět vykonávat v budoucnosti tímž stejným způsobem a opět bez většího úsilí. (tamtéž) Pierre Bourdieu habitus definuje jako „systém trvalých, přenositelných dispozic, které při zapojení předešlých zkušeností, slouží v každém okamžiku jako matice vnímání, chápání a jednání“ (Bourdieu [1980] 1990).

V případě „etického životního stylu“ je důležité jej nahlížet jako problematický, každým jednotlivcem vnímaný relativně rozdílně. V základě je ale kladen důraz zejména na etický přístup. Na autonomní morálku. S tímto pojmem přichází Immanuel Kant, podle kterého si pravidla autonomní morálky určuje nebo přijímá každý člověk sám na základě rozumu a svědomí. Roli může hrát také normativní etika, která se zabývá otázkami povinnosti a otázkami hodnot.

Dle sociologické encyklopedie je etika „filozofická disciplína nebo učení o odpovědném jednání uvnitř lidského spolubytí“ (Havelková 2021). Dle jiné definice se „etika zabývá normami lidského chování, rozhodnutími, která lidé činí, a způsoby, jimiž svou volbu odůvodňují“ (Thomson, 2004: 27). Za synonymum etiky lze považovat na našem území o poznání méně používaný název morální filozofie, jehož autorem je M. T. Cicero. Etika jako věda o morálce je nejčastěji vymezována ve spojení s důrazem na její deskriptivní stránku. (Havelková 2021)

Jan Sokol ve svém díle Antropologie a etika rozebírá, že na rozdíl od morálky, která označuje chování dovolené, a mravu, který zahrnuje chování obvyklé v určité komunitě, má etika pomoci nacházet chování nejlepší (Sokol 2004). Základními etickými kategoriemi jsou morální norma, hodnota a cíl (Havelková 2021). Morální norma zastává závazné pravidlo lidského chování, které specifikuje morálku. Blíže se může jednat o požadavek a kritérium jednání zároveň, může vystupovat i jako vzor chování (Vodáková 2021). Většinou uváděný rozdíl morální normy a normy právní, je takový, že norma morální je převážně nepsaná a její interpretace a způsob dodržování je spíše věcí vnitřního vztahu individua k normě (Havelková, Vodáková 2021). V antropologickém kontextu je kladen důraz na variabilitu morálky nebo jejích podob a forem, které jsou spojeny s různými kulturami (společnostmi, skupinami) (tamtéž).

Důležitým teoreticko-metodologickým přístupem na poli antropologie je kulturní relativismus, který se stal výsledkem postupného odmítnutí koncepce etnocentrismu. Průkopník tohoto přístupu, Franz Boas, při svých terénních výzkumech akcentoval pozorování, která respektovala hodnoty zkoumané kultury. Také ve svých pracích tvrdil, že zřetelné rozdíly mezi některými skupinami lidí jsou dány následkem kultury a výchovy, nikoliv genetiky. Jeho žáci, kterými byli například Ruth Benedictová, A. L. Kroeber či

Margaret Meadová, jej následovali. Jedním z předpokladů kulturního relativismu je jedinečnost jednotlivých kultur, které lze pochopit pouze v kontextu jejich vlastních hodnot, idejí a norem. (Budil 2003)

Hodnoty řídí naše rozhodování a naše volby. „V sociálně - psychologickém pojetí představují hodnoty subjektivní ocenění nebo míru důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj. Hodnoty či hodnotové orientace jsou osvojovány v procesech socializace a enkulturace. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (například morální) mají trvalou, „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání“ (Průcha; Walterová; Mareš, 2009: 91).

Vycházíme-li z předpokladu, že každá kultura či každá zkoumaná skupina může mít své jedinečné odlišnosti, a že každý jedinec může mít odlišné hodnoty, tak i „etický životní styl“ může pro každého jedince mít ojedinělý význam. V obecném přiblížení, ale může „etický způsob života“ znamenat každodenní jednání, které je založeno pro danou skupinu na specifických etických a morálních hodnotách.

V kontextu zakladatelů a obyvatelů azylů pro hospodářská zvířata je „etický životní styl“ spojovaný s jejich hodnotami a přesvědčeními. Jejich jednání je založeno na rozhodnutí co možná nejméně způsobovat jakoukoliv újmu zvířatům. Tento způsob života je spojován také s udržitelným způsobem života¹⁰, pod který se zařazuje. A je hojně využíván v ekologických otázkách a v otázkách dobrých životních podmínek zvířat. Podněcuje k uvědomění a vzdělávání se v ekologických a udržitelných tématech. Podobně jako v posledních letech v České republice stoupá zájem například o životní styl zero waste, který minimalizuje tvorbu odpadu, stejně tak vznikají skupiny a organizace sdílející tento specifický životní styl. Zejména ve spojení s azyly pro hospodářská zvířata.

V této práci je na „etický životní styl“ nahlíženo jako na každodenní jednání, které se zakládá pro danou skupinu (zde konkrétně pro osoby zakládající či žijící v azylu pro hospodářská zvířata) specifických hodnotách a přesvědčeních, která se vztahují zejména ke vztahu ke zvířatům a přírodě. Mezi tato přesvědčení patří například rozhodnutí nejíst živočišné výrobky. Jedná se o individuální volbu každého z jedinců, ale je to zároveň jeden z faktorů, který je pro obyvatele azylů shodný.

¹⁰ Udržitelný způsob života je holistickou životní strategií, která vychází z koncepce udržitelného rozvoje. Mezi hlavní cíle tohoto způsobu života patří snaha umožnit přežít nám i dalším generacím v co nejpříznivějším životním prostředí. (Wikipedia 2021)

3.2.1 Sociální environmentální identita

Sociální environmentální identita dle Hollanda a Kempton znamená „sebedefinici ve vztahu k referenční skupině jedince, environmentálnímu hnutí, vládě, trhu a zvolenému životnímu stylu“ (Holland, Kempton in Clayton a Opatow 2003: 318). Tato identita určitým způsobem vymezuje jedince vůči ostatním, kteří zaujímají jiné role v rámci hnutí, mají odlišné identity, či stojí v opozici (tamtéž). Autoři Holland a Kempton rozlišují dva hlavní typy environmentální akce na **občanský aktivismus** a **kulturní reformu**. Zastánci prvního typu vycházejí z přesvědčení, že řešení problémů spočívá na institucionální úrovni. Jde o angažovanost zejména v občanském sektoru, kde se snaží prosadit legislativní změny. Druhá oblast aktivismu se více přibližuje tématu této práce a týká se životního stylu. „Aktivismus“ těchto „kulturních reformátorů“ je založen na propagování environmentálně uvědomělého způsobu života ve snaze jít ostatním příkladem (tamtéž).

4 Role FAS v rámci hnutí za práva zvířat

V kapitole s názvem Hnutí hospodářských zvířat jako globálního fenoménu byl již zmíněn vliv globalizace na celosvětový vývoj azylů pro hospodářská zvířata. S tím také souvisí šíření myšlenek, názorů a komplexního úsilí o zlepšení života zvířat v podobě hnutí za práva zvířat. Azyly pro hospodářská zvířata obvykle zachraňují zvířata z masného a vaječného průmyslu a v některých případech se v nich objevují také psi, kočky, koně a další zvířata, která překračují hranice mezi hospodářskými zvířaty a zvířecími společníky. Podle Sue Donaldson a Willa Kimlicky se mnoho FAS nachází v tradičních zemědělských komunitách. Částečně z důvodu, že v této oblasti se nachází potřebná infrastruktura, pokud jde o vhodné bydlení, prostory, pastviny, veterinární pomoci atd. A částečně možná proto, že je to místo, kde hospodářská zvířata „vidíme“ a představujeme si, že tam patří¹¹. (Donaldson, Kimlicka 2015)

Tato prostorová a institucionální separace FAS pomáhá podle názoru Donaldson a Kimlicky částečně vysvětlit, jakou tato místa hrají významnou roli v hnutí za práva zvířat. Tato místa sdružují určitou soustředěnou skupinu jednotlivců se společným cílem poskytnout nejen fyzické útočiště pro zachráněná zvířata, ale také ústřední místo pro komunitu a advokacii a centrum na dosah vzdělávání návštěvníků. Standardní *model refuge + advocacy* pro FAS podle Kimlicky a Donaldson má fyzicky podobu „idealizované tradiční rodinné farmy (umístění, budovy, infrastruktura, výběr zvířat)“ (tamtéž). Mnoho azylů je od počátku dlouhou dobu ve vlastnictví zakládajícího jednotlivce nebo rodiny. Nejprve většinou veškerou činnost vykonává zakladatel sám a později přibírá pomocníky a dobrovolníky, někdy i placené pracovníky a místo se začleňuje jako charitativní nebo neziskový subjekt, aby došlo k usnadnění získávání finančních prostředků. V silách jednoho místa není záchrana ohromného množství zvířat chovaných a zabitých ročně v průmyslovém komplexu. Jde jen o malé procento z těchto zvířat. Proto jedním z cílů azylů je využít svoji „aktivitu ke zvýšení povědomí veřejnosti a prosazování cílů práv zvířat a hnutí za dobré životní podmínky zvířat“ (tamtéž). Důležitou část hrají i osobní návštěvy zájemců, kteří mají možnost sami se do tohoto prostředí podívat. Útočiště podle autorů vytvářejí „kognitivní a emoční disonanci jako způsob, jak podnítit individuální změnu“ (tamtéž). Tato místa poskytují informace o stavu moderního zemědělství, návštěvníci mohou být vyzýváni, aby se dále vzdělávali, přijímali

¹¹ Existuje možnost nepřesné a zmatečné kategorizace těchto organizací. Správní a regulační orgány často nevědí, do jaké kategorie je zařadit. Jedná se o farmy? Charitativní organizace?

rostlinnou stravu nebo podporovali legislativu vedoucí k reformě zemědělského průmyslu, také aby finančně podporovali práci azyly pomocí darů. Těmito způsoby azyly přispívají k růstu komunity obhájců zvířat. Naplňuje se tak model *refuge* (útočiště) + *advocacy* (obhajoby). (tamtéž)

Kimlicka a Donaldson nabízejí také druhý model, kterým je *Limitations of the standard model*. Standardní model *refuge* + *advocacy* má podle nich určitá omezení, která zkoumají pomocí dvou bodů: a) dopad na člověka (účinnost standardního modelu vzdělávání a advokacie) a b) dopad na zvířecí obyvatele (základní pojetí práv zvířat a mezidruhové spravedlnosti) (tamtéž).

a) Dopad na lidské návštěvníky – FAS vychází z myšlenky, že základ modelu *advocacy* tvoří prožitek či zkušenost vedoucí k osobní transformaci. Členové veřejnosti čtou nebo navštěvují jednotlivé azyly a setkávají se s jednotlivými zvířaty a získávají informace týkající se vzdělávání v oblasti rostlinné stravy. Mnohé azyly na svých oficiálních stránkách poskytují důkazy o této transformační zkušenosti, ale jde pouze o anekdotický důkaz, který je podložen osobním pozorováním, které je neoficiální. Podle Donaldson a Kimlicky nejsou známy předchozí stravovací návyky návštěvníků, ani zda k této transformaci myšlení či stravování dochází. (tamtéž)

Podle průzkumu veřejného mínění v USA se stravy drží pouze 1 z 5 veganů/vegetariánů a ostatní se vrátí k původní stravě během 3 měsíců (Green 2014). Častými důvody sklouznutí k předchozí stravě patří zejména sociální odcizení a pocit trapnosti nebo praktické prosazování vyvážené rostlinné stravy (Herzog 2011). Tato zjištění mohou předurčovat model *advocacy* k brzkému neúspěchu. Většina lidí k úspěchu a vytrvání potřebuje kolem sebe podpůrné prostředí, které se azyly snaží podpořit vytvořením pocitu podpůrné komunity. Toto problematické zaměření se na jedince vegany není dle Donaldson a Kimlicky specifické jen pro FAS, ale jde spíše o problém objevující se v celém hnutí za práva zvířat (zejména v Severní Americe). Jako řešení autoři navrhují větší zaměření se na instituce a postupy na všech úrovních společnosti – „od místních územních zákonů po právní a ústavní ochranu zvířat, od organizování komunit na místní úrovni po tradiční stranickou politiku“ (Donaldson, Kimlicka 2015).

b) Dopad na zvířecí obyvatele – Kimlicka a Donaldson si kladou základní otázku, „Jak FAS řeší problémy týkající se zájmů a práv svých obyvatel?“ (tamtéž). Částečnou odpovědí je, že jsou útočištěm. Azyly pro hospodářská zvířata fungují na principu potřebné péče o zvířecí obyvatele, kteří často pocházejí z nehostinného prostředí. Důsledné vedení pracovníků azylů pomáhá k uzdravení z různých traumatizujících zkušeností. Azyly, které

mají velké množství zkušeností, mohou také přispívat k vývoji nové oblasti veterinární péče o hospodářská zvířata. Otázka práv zvířat je složitější. Donaldson a Kimlicka tvrdí, že na základě varovných poučení z literatury o lidských útočištích, se na útočiště musíme dívat nejen jako na „komunity angažovaného a svědomitého personálu a dobrovolníků, ale i jako na instituce, kde role, pravidla a postupy strukturují sociální vztahy a rozdělují moc velmi konkrétním způsobem“ (tamtéž). Hlavní důvod existence azylů vidí autoři v péči o zvířata a hlavní etiku v jednání v zájmu zvířat a ne lidí. Hlavní znak organizace FAS spočívá ale v tom, že organizace rozlišuje třídu lidských pečovatелů, kteří rozhodují, od zvířecích obyvatel, kteří přijímají péči pod podmínkami ustanovenými lidmi. Podobají se tímto FAS Goffmanovu termínu „totálních institucí“, kdy se jedná o „místo bydliště a práce, kde velké množství podobně situovaných jedinců je odříznuto od širší společnosti na znatelné období života, společně vést uzavřené, formálně spravované kolo života“ (Goffman 1961). Problémem v péči o zvířata v těchto organizacích není bezcitné zacházení, ale spíše „obtížnost zpozorovat porušování práv v kontextech poskytování péče“ (Katuna, Silfen-Glasberg 2014: 28).

Donaldson a Kimlicka užívají srovnání azylů pro hospodářská zvířata s institucemi poskytujícími lidskou péči z důvodu, aby upozornili na skutečnost, že nestačí spoléhat se na dobré úmysly pečovatелů. Práva by měla být institucionálně chráněna a uznána, aby hájila nejnepříjemnější umlčitelé členy komunity před porušováním svobod. (Donaldson, Kimlicka 2015)

Není tím naznačováno, že v útočištích zvířata nemohou dělat žádná rozhodnutí, tato místa uznávají, že zvířata jsou jedinci s preferencemi a mohou dělat svá rozhodnutí. Ať už se jedná o místa na spaní, aktivity nebo oblíbeného jídla (Jones 2014). Miriam Jones na problematiku práv zvířat v typech organizací, jako jsou azyly pro hospodářská zvířata, nahlíží kriticky, tvrdí, že zvířata zde nežijí „podle svých vlastních podmínek“ - dle ní v ohradách, ve vynucených rutinách, nedobrovolně podstupující lékařské procedury (Jones 2014: 91). A každodenní svobody jsou dle ní „falešnými svobodami“ (Jones 2014: 94).

4.1 Otázka práv zvířat dle vybraných autorů

Lidé zaměřující se na změnu lidských praktik s ohledem na zvířata, se rozdělují do dvou různých skupin. Jedni trvají na ochraně dobrých životních podmínek zvířat tedy

anglicky *welfare* (vyžadující přísnější zákony zabraňující krutosti a lidské zacházení). A druzí usilují o práva zvířat. (Sunstein, Nussbaum 2004: 4-5)

Jedním z nejznámějších aktérů bojujících za práva zvířat je Peter Singer, jehož postoje vůči této problematice jsou relativně jasně dány. V době vydání (1975) jeho knihy *Animal Liberation*, jak sám uvádí, neexistovalo „hnutí za osvobození“ (*animal liberation* či také *liberation movement*). Termín osvobozenecké hnutí nebyl známý a žádné velké organizace neexistovaly, a jen velmi málo malých, které by pracovaly na zavedení radikálních změn do postojů a praktik lidí vůči zvířatům. Na příkladu práv žen ukazuje problematiku práv zvířat. Ženy mají právo volit, protože jsou schopny racionálně uvažovat o budoucnosti. Pes na druhou stranu tohoto schopen není, není schopen pochopit význam voleb, takže toto právo nemá. Singerovi se tento přístup nelíbí, nemyslí si, že by se měla práva takto porovnávat, a že by každá skupina měla mít práva identická. Dle Singera by ženy měly mít právo na potrat kdy chtějí, ale muži potrat mít nemohou. Tímto ukazuje, že porovnávání práv nedává vždy smysl. Problematický vnímá také speciesismus. Tento termín zpopularizoval právě on. Jedním ze znaků speciesismu je víra, že lidský život je posvátný. Jedná se o druhovou nadřazenost. V některých testech (například Draize test¹²), které Singer dokládá, ukazuje kruté praktiky, které bychom netolerovali, pokud by šlo o náš vlastní druh. (Singer 2015)

Mezi etické teorie patří utilitarismus, jehož základní kategorií je užitek. „Mravním kritériem jednání je podle této teorie její užitečnost při vytváření štěstí, eticky významným, není tedy motiv nebo úmysl, ale čin a jeho výsledek“ (Sociologická encyklopedie 2021). Tímto směrem se ve své knize zabývá například Carruthers, který ho aplikuje v kontextu s právy zvířat. Carruthers mimo jiné tvrdí, že se utilitarismus zavázal k „podstatným revizím morálních přesvědčení zdravého rozumu, které zastává většina lidí“ (Carruthers 1992). Carruthers zdůrazňuje, že zákazy chovu v továrně, laboratorního testování na zvířatech nebo zákazy lovu nejsou v žádném případě nejintuitivnějšími důsledky utilitárního přístupu k této otázce. „Nejtěžší věc je spíše přijmout, že utrpení zvířete by mělo mít stejné morální postavení jako (stejně závažné) utrpení člověka“ (tamtéž).

Erazim Kohák ve své knize *Zelená svatozář* zohledňuje etiku environmentální, která má základ ve vztahu jedince s přírodou. Vztah lidí a zvířat autor definuje jako „panský“, který předpokládá lidskou nadřazenost vůči všemu ostatnímu (Kohák 1998). Je zde viditelná paralela se Singerovým speciesismem. V názorech je Kohák relativně kritický. Je toho

¹² Draize test je akutní test toxicity navržený r. 1944 a původně užívaný k testování kosmetiky. Zahrnuje aplikaci 0,5 ml či g testované látky na oko nebo kůži zvířete při vědomí, zaznamenávající její účinky. Tento test Singer představuje na králících. (Singer 1998)

názoru, že dosavadní etika dominující části lidstva, která nepřiznává přírodě žádná práva či dokonce smysl je dlouhodobě neudržitelná a končí zničením planety. Východiskem z krize by dle něj mohla být dobrovolná skromnost (tamtéž).

S tím souvisí také antropocentrismus, kterým se dá vysvětlit naše vnímání světa, tedy i zvířat. Lukáš Jebavý antropocentrické hledisko definuje jako něco, co zvířata naprosto podřizuje člověku jako živý nástroj a je už jedno, k čemu ho zrovna užijeme. Vzniká tak hierarchie, člověk je centrem, podle kterého je vše posuzováno, a zvířata stojí pod ním. K jednotlivým zvířatům si tvoříme různé vztahy a sympatie, čímž zmíněnou hierarchii dále rozvíjíme. (Jebavý 2012) Podle Stanislava Komárka jsou zvířata rozdělována na blízká a vzdálená. Blízká zvířata jsou ta, která máme v oblibě, náš vztah k nim je obdobný jako k členovi rodiny a podle toho se mu také dostává ochrany a péče. Naopak vzdálená zvířata se stávají předmětem lovu či nezájmu, nemáme problém do nich kopnout nebo je dokonce zabít. (Komárek 2011)

Tom Regan ve své knize *The Case for Animal Rights* rozpracovává otázku autonomie zvířat, kterou lze chápat v mnoha rovinách. Jednu z interpretací, kterou představuje, je prohlášení v Kantových spisech, kde je uvedeno, že jednotlivci jsou autonomní, pouze pokud jsou schopni jednat z důvodů, díky kterým může jednat i jakýkoli jiný podobně umístěný jedinec. V tomto uchopení je podle Regana silně nepravděpodobné, že by nějaké zvíře bylo autonomní. „Aby tomu tak bylo, zvířata by musela být schopna skutečně uvažovat na velmi sofistikované úrovni, což by přineslo úvahy o tom, co ostatní zvířata mohou nebo mají dělat ve srovnatelných situacích“ (Regan 2004). Další uchopení, dle Regana alternativní názor, říká, že jednotlivci, v případě že mají preference a schopnost zahájit akci s cílem uspokojit ji, pak není nutné, aby ji byli schopni abstrahovat od svých cílů nebo tužeb v podobě otázky, co by měl dělat každý jiný jedinec na jejich místě. (Regan 2004)

V otázce práv Regan pojednává o legálních a morálních právech. Legální práva jedinců jsou založena na zákonech a ostatních právních základech dané země a společnosti, ve které jedinec žije. Koncept práv morálních se od práv legálních odlišuje. Regan o morálních právech říká, že pokud tu nějaká morální práva jsou, tak jsou univerzální. Znamená to, že pokud jedinec má určité právo, tak i jiný jedinec má to samé právo. Druhým znakem morálních práv je, že jsou si rovna. To podle Regana znamená, že pokud dva jedinci mají stejné morální právo (například právo svobody), tak mají toto právo rovnocenně stejně. Mezi další znak patří, že morální práva, „na rozdíl od zákonných, nevznikají v důsledku tvůrčích akcí kteréhokoli jednotlivce nebo skupiny“ (Regan 2004). Regan zastává názor, že „stejně

jako my, mají zvířata určitá základní morální práva, včetně zejména základního práva na zacházení s respektem“ (tamtéž).

5 Motivace

Jelikož se tato práce zabývá motivacemi a důvody k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata a cílem této práce je charakterizovat hlavní důvody a motivace, které zakladatele vedly k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata, považuji za nezbytné část textu věnovat vymezení definic, základních pojmů a popisu teoretického konceptu motivace.

5.1 Definice motivace

Pro mnohé lidi je hnacím motorem touha dosáhnout cíle, ať již vědomého nebo nevědomého. Skrze určité lidské chování jsme schopni tohoto cíle dosáhnout. Pomáhá nám v tom ona motivace, jejímž konečným výsledkem je chování: rozhodnutí vychovávat děti, oženit se, hledat zdroje aj., k tomu všemu musí lidé činit informovaná rozhodnutí.

Slovo motivace má původ v latinském *movere* – pohybovat se či *motus* – pohyb (Maříková a kol. 1966). Jde o označení pohnutek, které vedou k chování¹³ (Homola 1972). Jednotlivých definic motivace je více. Ale samotnému pojmu dle Nakonečného není v psychologii přisuzován zcela jednotný obsah (Nakonečný 1996).

Podle sociologické encyklopedie se jedná o „psychologický stav vyvolávající aktivitu, chování či jednání a zaměřující je určitým směrem“ (Vláčil 2021). Antropologický slovník zase uvádí, že se jedná o „souhrn pohnutek podněcující k určité činnosti, k určitému cíli a na rozdíl od člověka, který žádnou vlastní motivaci nemá a jen plní příkazy, se bude motivovaný člověk navíc snažit sám odstraňovat překážky a hledat nové cesty k cíli“ (Malina 2021). Nemotivované chování nebo reflexivní návykové chování se liší od motivovaného tím, že postrádá rysy výběrovosti. Motivaci můžeme vnímat také pomocí psychologických důvodů chování a subjektivního významu chování. Tyto rysy částečně vysvětlují variabilitu chování jedinců a jejich odlišnou orientaci na různé cíle.

¹³ „Chováním člověka rozumíme všechny způsoby a formy, jimiž se projevuje v nejrůznějších činnostech a situacích“ (Homola 1972: 11). Důležitý rozdíl mezi chováním a motivací se projevuje v tom, že „motivace určuje směr, trvání a sílu chování, avšak to, jak bude chování probíhat a bude-li vůbec realizováno, určuje systém kognitivních procesů, tj. subjektivní model situace, v níž se chování uskutečňuje (Nakonečný 2013).

Nakonečný uvádí, že v případě motivace se jedná o postulovaný proces, který určuje zaměření, trvání a intenzitu chování. Jedná se o „psychologický hypotetický konstrukt, popisující, respektive vysvětlující psychologické příčiny chování“ (Nakonečný 1996).

5.2 Motiv

Mezi hlavní funkce motivace patří uspokojování potřeb individua, které vyjadřují nějaké nedostatky ve fyzickém a sociálním bytí. Motivace tímto zajišťuje účelné chování, udržující sociální a životní funkce jedince¹⁴. Uplatnění motivace je ale využíváno i v organizaci chování. Jedinec je motivován k dosahování odměn a vyhýbání se trestu. V této souvislosti je motivace považována za klíčový psychologický fenomén, „chování, ale i postoje lidí se organizují kolem určitých motivů, které tak propůjčují chování psychologický smysl“ (Nakonečný 1996).

Motivem se rozumí pohnutka, příčina činnosti či jednání člověka zaměřené na uspokojení určité potřeby. Takový motiv má cíl, intenzitu, trvalost i směr a pramení z podnětů vnitřních i vnějších, vědomých i bezvědomých. (IS MUNI 2021)

Pokud chceme porozumět chování druhého člověka, musíme identifikovat motivy tohoto chování, a jelikož ty souvisejí s lidskými hodnotami, znamená to, že musíme porozumět i hodnotové orientaci jedince. (Nakonečný 1996) Maslow v tomto kontextu hovoří o metamotivaci¹⁵. (tamtéž)

5.2.1 Primární a sekundární motivy

Pojmem primární a sekundární motiv se do jisté míry překrývá s motivem vrozeným a získaným. Primární motiv je často vnímán jako základní biologická potřeba¹⁶. Mezi tyto motivy či potřeby řadí Geist mimo jiné například hlad, spánek, žízeň či potřebu aktivity, přístřeší. Tzn., že se jedná o třídu základních potřeb, které zajišťují fyzické existence jedince. Společné pro všechny z druhu homo sapiens. (Geist 1992)

¹⁴ Zjednodušeně: fyzické a psychické zdraví.

¹⁵ „Motivace, která jde nad rámec základních potřeb a usiluje o dosažení nadstavbových růstových potřeb“ (Kohoutek 2021).

¹⁶ V této práci nerozlišuji mezi pojmy primární motiv a potřeba, jelikož v psychologii i jiných oborech neexistuje jasná hranice těchto dvou pojmů.

Mezi sekundární motivy, tedy ty, které se dají považovat za naučené či získané, můžeme dle Madsena řadit potřebu sociálního kontaktu, potřebu úspěšného výkonu, potřebu vlastnictví a potřebu moci (Madsen 1972).

5.3 Vnitřní a vnější motivace

V případě vnitřní motivace se člověk věnuje určité činnosti jen kvůli ní samotné (Lokšová, Lokša 1999). Není k těmto činnostem nucen a pobízen okolím, ale věnuje se jim ze zvědavosti, s pocitem radosti a bez očekávání odměny (Mareš 2013).

Mezi nejdůležitější vnitřní motivy dle Nakonečného patří:

1. potřeba kontaktu,
2. potřeba činnosti (radost ze studia samotného),
3. potřeba výkonu,
4. potřeba mít moc,
5. potřeba seberealizace a životního smyslu (Nakonečný 1992).

Naopak vnější motivace vnitřně daného jedince neuspokojuje a činnost je prováděna bez většího zájmu. Podněty přicházejí k jedinci z okolí a k novým věcem je pobízen bez své vlastní snahy se je učit (Mareš 2013). Úspěchy z provedené akce jedince dále motivují.

Příklady těchto motivací jsou:

1. potřeba jistoty (např. ujištění, že najdu po ukončení studia práci),
2. potřeba uplatnění (pojí se často s prestiží, statusem),
3. potřeba kontaktu a navazování vztahů (Nakonečný 1992).

Rozdílem tedy mezi těmito dvěma motivacemi spočívá v umístění cílů motivace. U vnitřní motivace je cíl umístěn ve studiu samotném. U motivace vnější je tomu naopak, cíl je umístěn mimo oblast studia.

6 Vybrané teorie motivace

Tato část textu je věnována několika motivačním teoriím, aby bylo možné lépe porozumět tomu, jak a díky čemu jsou lidé motivováni. Chování jednotlivců může být značně rozličné a i sama motivace je individuální.

Nejvlivnějšími teoriemi podle Armstronga jsou:

1. *teorie instrumentality*, která je založena na tvrzení, že odměny a tresty zastávají pozici jakožto prostředky k zabezpečení toho, aby se lidé chovali žádoucím způsobem. Tato teorie nezvažuje vnitřní motivace. 2. Další teorií je *teorie zaměřená na obsah* motivace. Mezi nejvýznamnější autory patří Abraham Maslow. Tyto teorie lze označit za teorie potřeb, které vycházejí z neuspokojené potřeby vedoucí k nerovnováze. Pro znovu nastolení stavu rovnováhy je potřeba naleznout cíl, pomocí kterého dojde k uspokojení potřeby a určení způsobu chování, vedoucí k dosažení onoho cíle. (Armstrong 2007)

3. *Teorie zaměřené na proces* charakterizují, co způsobuje lidské chování, jak se udržuje i jak dochází k jeho ukončení (Donnelly 1997). Mezi tyto teorie se řadí zejména teorie spravedlnosti.

6.1 Hierarchie lidských potřeb Abrahama H. Maslowa

Jednou ze známějších teorií je motivace v pojetí Abrahama Harolda Maslowa. Maslowova pyramida potřeb obsahuje hierarchicky seřazené lidské potřeby, které se podle autora u člověka objevují a jsou nutné k přežití, k osobnímu růstu a k seberealizaci (Kassin, 2007). Tyto potřeby sestavil od nižších, které jsou významnější s větší hodnotou až po vývojově vyšší potřeby. Níže položené potřeby a jejich částečné uspokojení je podmínkou pro vznik potřeb méně naléhavých. Nejnížší potřeby jsou potřeby fyziologické (biologické), poté následují potřeby bezpečí a jistoty, potřeby lásky a sounáležitosti, dále pak potřeby uznání a respektu a nakonec potřeby seberealizace (Plháková, 2006).

Jak píše Kassin, mezi fyziologické potřeby patří zejména potřeba vody a jídla, kyslíku, spánku a odpočinku a sexuálního uspokojení. Ihned po uspokojení fyziologických potřeb přichází snaha uspokojit potřeby bezpečí. Jako další stupeň následují potřeby lásky, příbuzenských vztahů, citu a rodinných vazeb a vazeb v kolektivu. Potřeby uznání obsahují

potřebu začlenit se do společnosti a získat si úctu a respekt ostatních. Bez těchto potřeb si člověk připadá nedůležitý či podřadný. (Kassin 2007)

K základním pěti oddílům byly později přidány také potřeby kognitivní, díky kterým se člověk snaží chápat, rozumět, poznávat a vědět. A také potřeby estetické, které se projevují snahou nacházet a vytvářet řád a snahou zažívat krásné věci. (Helus 2011)

Mezi poslední potřeby na vrcholu pyramidy se řadí potřeba seberealizace, která nás nutí k nespokojenosti tak dlouho trvající, dokud člověk nedělá to, pro co se hodí (Plháková 2006). Mezi důležitá zjištění, která Maslow zaznamenal, patří fakt, že člověk jen málokdy dosáhne motivačního klidu. Díky tomu, že pohnutky jsou stále přítomny u každého z nás. A i po uspokojení jedné z nich se okamžitě objeví nová pohnutka. Pořadí motivů a pohnutek není náhodné, naléhavější pohnutky jsou pohnutky biologické. (Maslow 2014) Stejně tak i Armstrong říká, že seberealizace nemůže být nikdy plně uspokojena (Armstrong 2007).

6.2 Teorie sebeurčení

Teorie „sebeurčení“ nebo také zkráceně SDT, je teorie mající význam zejména pro psychologii, ale je užívána například také v diplomacii nebo politickém kontextu k popisu procesu. Idey vedoucí k základu této teorie představili psychologové Richard Ryan a Edward Deci v knize Sebeurčení a vnitřní motivace v lidském chování (1985). Podle Deciho a Ryana je SDT přístup k lidské motivaci a osobnosti, který užívá tradiční empirické metody a využívá organickou metateorii, která zdůrazňuje důležitost vyvinutých vnitřních zdrojů člověka pro rozvoj osobnosti a behaviorální autoregulaci (Ryan, Kuhl, Deci, 1997). Teorie naznačuje, že lidé jsou motivováni růstem a změnou vrozenými psychologickými potřebami. Zaměřuje se zejména na vnitřní zdroje motivace.

Autoři indukčně pomocí empirického procesu identifikovali tři takové potřeby:

1. potřeba kompetencí (Harter 1978; White 1963),
2. spojení (Baumeister & Leary 1995; Reis 1994) a
4. autonomie (deCharms 1968; Deci 1975).

Dle Ryana a Deciho se tyto potřeby jeví jako zásadní pro usnadnění optimálního fungování přirozených předpokladů pro růst a integraci, jakož i pro konstruktivní sociální rozvoj a osobní pohodu. Konkrétně potřeba **kompetencí** je potřebou týkající se úspěchů, dovedností, znalostí. Lidé potřebují budovat své schopnosti a rozvíjet zvládnutí úkolů, které jsou pro ně důležité, aby dosáhli svého cíle. Potřeba **spojení** souvisí s pocitem sounáležitosti

a propojenosti s ostatními lidmi. V případě **autonomie** mají lidé potřebu cítit, že jsou pány svého vlastního osudu a že mají určitou kontrolu nad vlastním životem. Důležité pro tuto potřebu je, že lidé cítí určitou kontrolu nad svým chováním. (Deci, Ryan 2000)

Velká část výzkumu prováděného SDT také zkoumala faktory prostředí, které brání nebo podkopávají „sebemotivaci“, sociální fungování a osobní pohodu. SDT se zabývá nejen specifickou povahou pozitivních vývojových tendencí, ale také zkoumá sociální prostředí, které je vůči těmto tendencím antagonistické. (Deci, Ryan 2000)

Součástí SDT jsou dvě dílčí teorie – Teorie kognitivního hodnocení (CEO) a Teorie organismické integrace (OIT), které pomáhají s vysvětlením vnitřní motivace s ohledem na její sociální faktory a různé stupně kontextových faktorů, které ovlivňují vnější motivaci (Deci, Ryan 2000).

Vnitřní motivace podle CET může být usnadňující nebo podkopávající v závislosti na sociálních a environmentálních faktorech. Aby teorie CET platila, motivace musí být vnitřní a zároveň přitažlivá pro jednotlivce. To také znamená, že vnitřní motivace bude posílena nebo podkopána v závislosti na tom, zda jsou podporovány nebo zmařeny potřeby autonomie a kompetencí. (Deci, Ryan 2000)

OIT tvrdí, že vnější motivace závisí na tom, do jaké míry je přítomna autonomie. Jinak řečeno, vnější motivace se liší podle internalizace a integrace hodnoty aktivity. Internalizace představuje to, jak dobře je pocíťována hodnota aktivity, zatímco integrace vysvětluje proces individuální transformace z externí regulace na jejich vlastní samoregulační verzi. (Ryan, Deci 2000)

6.3 Alderferova teorie motivačních potřeb

Mezi další teorie motivace patří teorie Clayтона Paula Alderfera, známá také pod názvem ERG teorie. Tato zkratka vychází z anglických slov *existence* (odpovídá českému slovu existence, které obsahuje základní potřeby spojené s přežitím – tekutiny, potrava, peníze), *relatedness* (vztahy; pod tímto pojmem se skrývají sociální vztahové potřeby – přátelství, láska, kontakt s lidmi) a *growth* (růst; seberealizace – profesní růst, osobní rozvoj, naplnění života) (Lokšová, Lokša 1999).

6.4 Modely činnostní a emoční

Vágnerová rozšiřuje modely na modely činnostní a emoční. Činnostní model má zdroj motivace v činnosti, která není pouhým prostředkem k dosažení uspokojení, ale je také cílem. Nejvýrazněji se projevuje ve hře nebo jiné tvůrčí aktivitě. (Vágnerová 2004)

V případě emočního modelu je uspokojení a motivovanost vytyčováno emočními prožitky. Ty můžeme považovat za řídicí složku motivace. K emočním prožitkům se řadí tělesné pocity i emoce (například prožitek odmítnutí či úspěchu). (tamtéž)

S emocemi je spojen také hodnotový systém, vytvořený každým jedincem (Homola 1972).

7 Cíl práce a výzkumné otázky

Díky specifickému výzkumnému vzorku, který je poměrně prozatím neprobádaný, je výzkum zaměřen na obecná specifika typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata a na hlavní důvody vedoucí k založení takovéto organizace.

Cílem práce je charakterizovat hlavní důvody a motivace, které zakladatele vedly k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata.

Práce si klade za cíl zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. Jaké jsou hlavní motivace zakladatelů pro založení azylu pro hospodářská zvířata?
2. Jakou roli hraje veganství a vegetariánství v chodu organizace?

8 Metodologie, metody a techniky výzkumu

Na základě uložených cílů, které si práce klade, byl již od počátku zvolen přístup kvalitativní. „Termín kvalitativní výzkum zahrnuje řadu teoretických, epistemologických, metodologických a metodických linií, přístupů a pozic a je doménou řady humanitních a sociálních věd“ (Pavlásek, Nosková 2013). Snaha popsat životní světy „zevnitř“ – z pohledu aktérů (jednajících subjektů) a pomoci tím k lepšímu porozumění sociální skutečnosti, se stala společným znakem všem liniím (tamtéž).

V této práci byla zvolena metoda případové studie, a to zejména kvůli specifickému výzkumnému vzorku, který byl vybrán záměrným výběrem výzkumníkem. Tento výběr byl zvolen zejména díky malému zastoupení v populaci. Byl vybrán relevantní znak vzorku. Vzorkem měla být nejlépe začínající organizace splňující specifika azylu pro hospodářská zvířata. Metoda případové studie umožnila lepší a hlubší porozumění (oddání se) pouze jedné skupině informantů.

Ve výzkumu bylo využito zúčastněného pozorování, které jako techniku sběru dat zavedl Bronislaw Malinowski. Ve svém díle *Argonauti západního Pacifiku* napsal: „Občas je pro etnografa dobré odložit fotoaparát, blok a tužku a připojit se k tomu, co se právě děje. Může se účastnit her domorodců, návštěv a procházek, posadit se, poslouchat a podílet se na jejich rozhovorech“ (Malinowski 1922: 21). Zúčastněné pozorování, v anglickém překladu *participant observation*, je považováno za klíčovou antropologickou techniku a „spočívá v přímé nezprostředkované účasti antropologa na životě strukturované komunity, kdy probíhá informální sběr etnografických dat při osobním účasti na přirozeně probíhajících kulturních jevech a sociálních situacích a procesech“ (Soukup 2014: 93). Terénní deník nebyl veden, díky technice záznamu na videokameru.

Výzkum probíhal formou opakovaných návštěv azylu v období od listopadu roku 2020 do dubna 2021. S určitými komplikacemi, způsobenými pandemií virové choroby covid-2019, některá setkání a plánované události byly odsunuty na jiný termín konání, či samotná návštěva azylu byla v období omezení pohybu mezi okresy ČR zamezena. Během pozorování se autorka práce účastnila pořádaných akcí, jakou byla například „Zimní procházka“, která figuruje také v závěrečném audiovizuálním díle. Další z akcí byla například brigáda, při které dobrovolníci pomáhali se štípáním dřeva a klestí na zimu.

Bylo použito polostrukturovaného rozhovoru, který využívá určitého návodu, podle kterého by se rozhovor měl odvíjet a jaká témata by měl zodpovědět. Tento přístup umožnil určitou volnost v kladení otázek, narozdíl od rozhovoru strukturovaného. Byly zvoleny pouze kategorie zastupující jednotlivá témata, o kterých informanti měli během rozhovoru hovořit. Po položení otázky výzkumník nechává volnost plynutí vyprávění. Rozhovor byl natáčen na videokameru s tím, že doplňující informace byly získány pravidelným kontaktem s informanty, jak osobním, tak také skrze sociální média.

8.1 Vizuální etnografie

Součástí této práce je audiovizuální zpracování tématu o dvojici zakladatelů organizace azyl pro hospodářská zvířata. Jak už bylo řečeno v kapitole Metodologie, metody a techniky výzkumu, výzkum a i samotné natáčení probíhalo od listopadu roku 2020 do dubna 2021.

Závěrečný film je postavený na využití observačního modu společně v kombinaci s modem participačním, který dominuje. O observačním modu Bill Nichols říká, že filmař „bez jakékoli zjevné intervence pozoruje, co se děje před kamerou“ (Nichols 2010). Modus participační na druhé straně již detekuje určité reakce mezi filmařem a subjektem. Nichols tuto vazbu popisuje jako „já – vyprávím – s – nimi – nám (mně a vám)“ ne „já – vyprávím – o – nich – vám“ (Nichols 2010). Film je zde vnímán jako „prostředek prezentace terénního výzkumu a jeho výsledků“ (Soukup 2014: 117). Audiovizuální dílo dotváří textový základ práce.

Důležitou část tvoří dobrovolné zapojení informantů do tvorby audiovizuálního díla. Po domluvě a ujištění, že souhlasí s navrhovaným postupem, sami po dobu jednoho týdne měli možnost natáčet své každodenní úkony a aktivity. Tento postup umožňuje zaznamenat jedinečný pohled na události v životech informantů, který by výzkumník neměl možnost v takové formě zachytit. Významným tvůrcem tzv. *participatory cinema* je David MacDougall, který ve své tvorbě byl zastáncem toho, aby se subjekty dokumentárních filmů více podílely na jejich tvorbě. Byl také jedním z prvních etnografických filmařů, kteří do svých filmů ve velkém nezahrnovali vysvětlující vyprávění a místo toho přidávali titulky, pomocí kterých překládali řeč lidí v jiných kulturách (Loizos 1993). David MacDougall spolupracoval na svých filmech se svojí manželkou Judith MacDougall.

Film nechává diváka nahlédnout do života informantů bez rapidního zasahování. A má za cíl reflektovat émickeý pohled aktérů.

Informanti se podílením na filmu dostali do pozice spolutvůrců výzkumu a je tedy důležité zmínit perspektivu schválení filmu před ukončením tvůrčího procesu. Po ukončení fáze v postprodukci jim bude film promítnut.

8.2 Etika výzkumu a reflexe výzkumníka

V rámci jakéhokoli výzkumu se objevují etické důsledky, je tomu tak i ve výzkumu kvantitativním. S tím rozdílem, že se tato problematika častěji reflektuje ve výzkumu kvalitativním. A to z toho důvodu, „že je založen (většinou) na přímé osobní komunikaci a často věnuje pozornost tématům, která jsou osobní, citlivá a intimní“ (Pavlásek, Nosková 2013).

Dalo by se říci, že etika provází všechny fáze výzkumu, je přítomna již v plánování výzkumu, později v jeho provádění a i ve fázi publikování (tamtéž). Kriticky promyšleny jsou například požadavky otevřenosti, upřímnosti nebo čestnosti badatele (Fine 1993), princip „neškodit“ jedincům zúčastňujícím se výzkumu nebo přístupnost pouze neskrytého pozorování (Hopf 2003), a v neposlední řadě nutnost bezpodmínečného opatření informovaného souhlasu (Hrešanová 2004).

Podstatu reflexivity vnímá Barbara Myerhoffová jako odhalení nás sobě samým, tak jak sami sebe vnímáme a vidíme (Myerhoff 1982: 105). Autorka tohoto výzkumu vychází z porozumění, že nelze oddělit subjekt (antropologa) od objektu (předmět terénního výzkumu). „Neutralita, ve smyslu nezasahování do terénu a objektivita, ve smyslu hledání „pravdy“ oproštěné od mocenských aspektů“, jsou podle popisu Hejnala a Luptáka „ideály pozitivistické sociálněvědní tradice“ a „přinejmenším od doby Maxe Webera a jeho kritiky pseudoneutrality v službách moci (Weber 1998) jsou z etických a epistemologických důvodů mírně řečeno diskutabilní“ (Hejnal, Lupták 2013).

Výzkumník během terénního výzkumu čelí problému balancování nezbytné přítomnosti ve studované kultuře s nutností minimalizovat dopady vlastní subjektivity na průběh a výsledky výzkumu (Soukup 2014: 127).

Díky utvořeným sociálním vazbám měla autorka této práce možnost oslovit zkoumanou skupinu. A ani nečelila přílišné složitosti dostávání se do terénu a mezi zkoumaný vzorek. Vliv prostředí a otevřenost místních informantů velmi pomohla. Díky pořádaným

akcím, na které měli možnost docházet lidé z různých sociálních skupin, různého věku či pohlaví, splnutí se skupinou nebylo obtížné. Relativně kladné smýšlení, časté návštěvy a otevřenost vyslechnout cokoli, co chtěli informanti sdílet, vytvořila kladný vztah mezi výzkumníkem a informantem.

Autorka práce vstupovala do terénu v roli *outsidera*. Neměla žádné zkušenosti s životem informantů a se samotnými informanty se do té doby neznala, ale i přes to ji vřele přijali. Z této pozice se autorka snažila sledovat vše z jejich perspektivy a podílet se na některých pořádaných událostech. Autorka se nepovažuje za vegana ani vegetariána.

8.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří dvojice informantů Tomáš (28 let) a Iveta „Ifka“ „Lesana“¹⁷ (28 let), jakožto dvojice zakladatelů poměrně nově vzniklého azylu pro hospodářská zvířata se jménem Život na Louce. Sami toto místo prezentují jako „místo, kde se spojuje člověk s přírodou a zvířaty“ a také jako „soucitné a svobodné místo pro všechny bytosti“ (Život na Louce 2021). Tomáš a Ifka jsou iniciátory budování vzniku tohoto místa, které se datuje k září roku 2020. V průběhu času a budování tohoto místa se jeho obyvatelé měnili a mění. Výzkum byl ale veden pouze s Tomášem a Ifkou z důvodu, že se zaměřuje na motivace zakladatelů azylu. Oba se v rozhovorech zmiňují o svých bývalých partnerech. Tomáš, který se s bývalou partnerkou rozešel v období pobývání na Farmě Naděje, a Ifka šla se svým bývalým přítelem společně založit Život na Louce, ale také se rozešli. Během probíhajícího výzkumu a rozhovorů působili dojmem, že spolu tvoří pár, ale bližší informace o jejich vztahu nebudou zveřejňovány a bude respektováno jejich soukromí.

K 16. 7. 2021 se na profilu na sociálních sítích Života na Louce objevila zpráva, že se stala změna ve společném soužití. Tomáš se rozhodl momentálně nepodílet na realizaci na Louce a odešel. Za jak dlouho a pokud vůbec se bude chtít vrátit, záleží na mnoha faktorech, které ale s veřejností nesdílejí.

¹⁷ Informantka Iveta své občanské jméno většinu času nevyužívá a raději si nechává říkat „Lesana“ nebo „Ifka“, proto v této práci bude využito spíše varianty „Ifka“. Jak sama říká, „Ifka je z dětství a Lesana, to vzniklo na Farmě, tam měl každý nějaký pseudonym.“ (Ifka)

9 Případová studie: Život na Louce

Tato část práce představuje osobní příběh dvojice informantů a jejich zkušeností se založením typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata. Do výzkumu byla zapojena pouze tato dvojice z již zmíněného důvodu zaměření práce pouze na specifické výzkumné prostředí a z důvodu malé četnosti v populaci. Dle slov informantů se v České republice nachází skoro 15 oficiálních obdobných míst, jako je azyl Život na Louce. Ostatní místa nejsou většinou oficiální organizací. „Krom nás a Farmy¹⁸ skoro všichni chodí normálně do práce a mají k tomu ten azyl, tak to je možná i skrz ten čas asi a práci“ komentuje situaci Ifka.

S informanty se autorka setkala díky vzniklé síti sociálních vztahů v době, kdy organizace Život na Louce fungovala něco kolem 3 měsíců (listopad 2020). Výzkum probíhal do dubna roku 2021 (fungující azyl zhruba 8 měsíců). Strávený čas s informanty se dělil do dvou rovin. Jednu z nich tvořila účast na pořádaných akcích, jako byly například procházky pro veřejnost a druhou více soukromé návštěvy, bez přítomnosti veřejnosti či dobrovolníků. V tomto čase byly uskutečněny rozhovory.

Tato případová studie vychází z vyprávění informantů a jejich sdílení na sociálních sítích. Osobní příběhy umožňují vidět intersubjektivní perspektivu každého z této dvojice. A protože i zkušenost a motivy k založení tohoto místa byly rozdílné pro Tomáše i Ifku, rozděluje tato práce dvě roviny vyprávění a zkoumá jednotlivé perspektivy každého z informantů.

9.1 Co předcházelo? Tomášova perspektiva

„Začátek to nemá, začíná to tam, kde to končí ve výsledku“ (Tomáš).

Prvním iniciátorem, díky kterému mohlo vzniknout místo Život na Louce je Tomáš. V době výzkumu mu je 28 let a jeho prací je obhospodařování zvířat a budování azylu pro hospodářská zvířata. Při kontaktu s ním každý pozná, že je chytrý a hodně nad věcmi přemýšlí. Volí rád alternativní cesty. Je to poznat už jen z jeho představení. „Tomáš, Tomáš to je jen takový jméno, jinak já jsem já. A asi tak začala moje cesta, protože jsem zjistil, že nejsem Tomáš, ale jsem nějaká bytost, která se nachází v tomhle těle, která byla pojmenovaná

¹⁸ Farma Naděje.

jménem Tomáš. A nějakým způsobem byla začleňována do týhle společnosti. A byla spokojená tahle bytost, v tý společnosti. Žila, přizpůsobovala se ostatním, poslouchala rodiče, začala chodit do školky, do školy a tak dále. Ale postupem času tak jak žil, tak nikdy nebyl šťastnej a nedávalo mu to smysl“ (Tomáš).

Pak se přes kamaráda dostal ke konspiračním teoriím, z kterých mu šla hlava kolem. Začal zjišťovat, jak to ve společnosti funguje a „jak nás vláda, systém a soukromníci, pár bohatých rodin, ovládaj a říděj celej svět a říkaj nám co máme dělat“ (Tomáš). Pomalu, v průběhu 5 až 6 let přicházel na to, jak by chtěl žít, že by to rád zkusil sám za sebe. Až s bývalou přítelkyní došli k závěru, „že to není tak, jak nám je odmalička vštěpováno, že máme všichni možnost volby a můžeme ten život žít tak, jak chceme a nemusíme se omezovat pravidlami, který tady byly nastavený“ (Tomáš) A také začal přemýšlet, že skončí v práci, která ho nenaplnovala. Zmíněná bývalá přítelkyně byla umělkyní a díky ní si začal uvědomovat, „že se nemusí žít jen jakoby nějakým způsobem, jak bych to řek, prací nebo dělat něco, co tě vlastně nebaví. Ona odmalička dělala, co ji baví, a rozvíjela se v tom a mě to strašně fascinovalo a chtěl jsem si něco takovýho taky najít“ (Tomáš). S ní si říkali, že by chtěli vytvořit nějaké místo, kde by si hráli s pozemkem, s terénem a využívali nebo používali co jim nabídne k různým alternativním stavbám. „To byla prvotní myšlenka, že bysme koupili nějaký pozemek a tohle na něm dělali a lidi by za náma jezdili a zkoušeli by si pracovat s těma přírodníma materiály, zkoušeli si stavět a stavět tak, aby jsme nemuseli nakupovat spoustu nových předražených materiálů, který stejně nic nevydržej a vlastně nám ten život ještě zkomplikujou“ (Tomáš).

Důležitou roli hrál 7 denní pobyt, na který přijel a který pořádal slovenský „svobodný umělec“ Suvereno. Zde se účastnil meditací, dechových cvičení a diskusí o přetváření energií. Koupil si od tohoto umělce knihu a díky jedné z kamarádek se dostal na Farmu Naděje, o které se píše v této práci na straně 20. Při příjezdu na Farmu byl uchvácen, říkal si, jak krásné to tam je a úplně se do toho místa zamiloval. Tato zkušenost v jeho životě je zásadní a symbolicky dělí Tomášův život před a po zkušenosti na Farmě Naděje. Zde dle jeho slov potkal stejnou partu bláznů jako on, kteří žili v přírodě. Začali tak, že koupili pole, předělali ho na louku a začali zakládat azyl nejen pro hospodářská zvířata. To ho inspirovalo. Odjel a za týden se vrátil na 14 dní. „Z toho vyplynulo, že bysme tam chtěli zůstat. Tak jsme si domů jeli zabalit a vrátili jsme se tam a 10 měsíců jsme tam žili“ (Tomáš). V té době se rozešli s onou přítelkyní a začal cítit, že potřebuje odejít. Místo miloval, ale chtěl bydlet jinde a tam dojíždět vypomáhat. Začal tedy hledat vhodné místo v okolí, kde by si dělal věci „po svém“, hrál si s prostorem a tvořil domky z recyklovaných materiálů. Jeho cílem bylo najít

místo, kde bude žít a tvořit, a kde bude „žít nějakým způsobem životem postaru“ (Tomáš). Bez elektriky, bez vody, s vlastnoručně postaveným přístřeším na zimu. Zde by si „hrál“ s hlínou, chodil do lesa, prozkoumával okolí a zjišťoval, kde se co válí a z čeho by mohl stavět. Chtěl pracovat absolutně bez pomoci moderního nářadí a strojů, jen rukama. A našel onu louku ve Vlkanči na pomezí Středočeského kraje a kraje Vysočina, kterou koupil.

„To byl můj hlavní sen, aby vedle v tom pozemku byl les a tekla potok. A tady jsem našel úplně všechno a totálně jsem se do toho zamiloval“ (Tomáš) Plán byl, že zde bude tvořit a na Farmu jezdit pracovat. Na 4 měsíce se ale uchýlil k bydlení v autě. Žil v dodávce a procházel si emočně těžkým obdobím. „Žil jsem jenom v autě a někde jsem si zaparkoval v přírodě a tam jsem si žil, tak mě to navrátilo do systému pracování a vydělávání peněz takovým tím klasickým způsobem, a díky tomu jsem si uvědomil, že mi to fakt nedává smysl dělat něco co mě nebaví, jenom proto, abych si vydělal na něco, co mi taky úplně nedávalo smysl, protože to bylo jen o tom se najíst, natankovat. A chyběli mi ty lidi potom“ (Tomáš). Poté se navrátil vypomáhat na Farmu Naděje, kde potkal Ifku, která tam byla se svým tehdejším přítelem. „Fakt mě ty lidi přitáhli, byli skvělí. A fakt jsem cejtil, že bych s nima chtěl dál tvořit“ (Tomáš).

Jak sám Tomáš říká, „Já jsem ten pozemek koupil proto, že bych tady žil a tvořil. Jenže se všechno změnilo, do života mi přišla tahle cácora a nabralo to úplně jinej směr“ (Tomáš).

9.2 Co předcházelo? Ifky perspektiva

Z pohledu Ifky vše začalo také příjezdem na Farmu Naděje, alespoň ta část, kde se seznámila s Tomášem a společně i s tehdejším přítelem odešli na Tomášův pozemek založit azyl pro hospodářská zvířata. Předcházely tomu ale jiné události. „Nebylo to jak Tomáš, prostě jsem žila svůj pracovní šťastnej život, docela svobodnej a ze dne na den jsme se prostě rozhodli, že na Farmu půjdeme“ (Ifka). Dříve žila spokojeně, ve velkém městě (v Brně) a poměrně často cestovala do zahraničí. Vztah ke zvířatům měla odmalička. Vlastnila jich spoustu během let. Aktuálně před Farmou jich bylo 9 zvířat, z toho 7 nebo 6 zachráněných. „Už tam jsem si asi začínala budovat nějakou cestu asi“ (Ifka). 5 let předtím byla vegetarián a z toho 2 roky nebo 3 vegan. I když žila spokojeně, sama říká, že nevěděla, co se životem a říkala si, že to nemá smysl. „Že do konce života si nemůžu jen tak chodit, cestovat, že potřebuju něco“ (Ifka).

V srpnu roku 2019 přijeli s bývalým přítelem na brigádu na Farmu Naděje, a později v zimě se seznámili s Tomášem. Pravidelně jezdili na výpomoc o víkendech a „mezi tím, jak jsme si povídali, vznikla nějaká představa v nás všech, že bysme tam mohli žít i já s Bertíkem (bývalým přítelem). Když si zpětně vzpomínám, nikdy nepadla otázka, šli byste za náma semka bydlet? Ale všichni kolektivně, vzniklo v tom našem vědomí, že bysme tam mohli žít“ (Ifka). V dubnu 2020 se na Farmu nastěhovala a zjistila, že to je to, co chce dělat. Hlavně činnost spojenou se zvířaty. Vedle vypomáhání se zvířaty také vařila pro větší skupinu lidí, začala spravovat stránku s vařením na Instagramu, psala si a spolupracovala s různými firmami nebo fotila reklamy. To ji velice bavilo a našla se v tom.

Na Farmě byla skoro půl roku a rozhodla se odejít. Odešli za Tomášem na Louku, „protože jsme neměli kam jít, měli jsme jen karavan, s sebou 9 zvířat a do Brna jsme se vrátit prostě nemohli. A přemýšleli jsme co dělat dál, a já jsem říkala, že se nevrátím už do Brna, že prostě tady budu žít, bez peněz, že do města už prostě nechci. Nešlo o to, že by se mi nechtělo do práce, nebo pracovat, ale já bych se tam zbláznila už, po takovém životě, co jsem zažila. Zjistila jsem, že to jde, naučila jsem se spousty věcí, poznala jsem spousty lidí. To by nešlo. Tak jsem se rozhodla tady zůstat s Tomášem a přidat se k jeho plánu“ (Ifka).

9.3 Budování azylu pro hospodářská zvířata

K původnímu plánu, tvořit rukama ekologické stavby z recyklovaných materiálů a edukovat o tomto způsobu další lidi, se přidal nápad vybudovat azyl pro hospodářská zvířata. „Já jsem k tomu plánu přidala i svoje věci, tudíž zvířata, azyl. A to, že chci prostě tady ty lidi nějakým způsobem spojovat, nejen s těma zvířatama, ale celkově seznamování i s tou rostlinnou stravou, to je pro mě strašně důležitý“ (Ifka). Tomáš by azyl sám budovat nezačal. Díky předchozí zkušenosti z Farmy Naděje Ifka věděla, že lidé, kteří na taková místa jezdí, většinou maso a živočišné výrobky konzumují. A pokaždé, když ochutnali rostlinnou stravu, „tak z toho byli nadšení a pak třeba přijeli znovu a říkali, co si všechno uvařili. Takže to mě vždy tak zahřálo u srdce a věděla jsem, že to je ta cesta“ (Ifka).

Budování azylu začali na podzim, na zcela holé louce bez ničeho. Měli jen karavan, kde bydleli. „Jeden tejden nám přijel takovej plavák, že jsme nemohli vylízt, protože jsme tady plavali. Pak jsme si postavili takovej stan, kde jsme si udělali kuchyň. Pak že postavíme boudu, tak jsme šileně narychlo splácali zázemí na zimu - boudu. Tam je všechno. Kuchyň,

koupelna, obývací, ložnice“ (Tomáš). Stále bez vody, elektřiny, kanalizace, bez moderních znaků bydlení v dnešní společnosti.

Těžké začátky přiznávají a velkou pomoc našli u nedalekého souseda, u kterého si dobíjejí telefony a jiné přístroje, a který vytahoval jejich zapadlé auto v nepříznivém počasí pomocí traktoru.

Dobry základ pro vybudování takového místa měla Ifka. Hlavním komunikačním médiem mezi nimi a jejich přispívatelem jsou totiž sociální sítě. Konkrétně Instagram a Facebook. A díky dřívější aktivitě na sociálních sítích, kde měla Ifka vybudovanou základnu lidí spojených s veganskými akcemi, mohli lépe a rychleji rozšířit informaci o budování azylu. „Natočila jsem video, kde jsem říkala, co bychom tady chtěli dělat, že by to bylo pokračování té Farmy akorát trochu jinak a po našem a během toho videa co jsem natáčela, se to lidem začalo líbit a začali nám na to posílat peníze. Takže nám myslím během dvou dnů přišlo 40 tisíc. Z toho jsme začali budovat“ (Ifka). Na sociálních sítích zveřejnili, že by chtěli udělat takové a takové místo, ale že nemají žádnou strategii, nikdo z nich neumí marketing, nemají žádné peníze, ale chtějí to dělat. „Nebýt těch lidí, tak buď to trvá fakt dlouho nebo to dopadne úplně jinak“ (Ifka). „Myslím, že i kdyby nám na začátku poslali těch pár peněz, ale nebyli s náma ty lidi v tom pak i celou cestu a nekomentovali, neposílali peníze dál, nepřijížděli pomáhat, tak už tady spolu s Ifkou možná nejsme“ (Tomáš). Toto je důkazem, jak velkou roli hrají příspěvky a dobrovolné finance od přispívatelů pro takové místo. A že v moderním ekologickém myšlení mají sociální sítě a média své místo. Zviditelňují se dodnes hlavně pomocí sociálních sítí, které mají velký dosah, ale Ifka také píše do různých novin a televizních pořadů.

K založení chovu hospodářských zvířat je dle Ifky potřeba založit si hospodářství, aby dále mohli mít organizaci, jakou chtěli, tak si museli založit spolek, tedy neziskovou organizaci, udělat stanovy, vše sepsat a sehnat podpisy. Jak Ifka říká, účetnictví dodnes pro ni není žádná zábava. Ale je to potřeba k chodu organizace.

Dnes jsou na Louce stále bez vody a kanalizace, ale „ke konci listopadu jsme si pořídili trakční baterii, přes to si nabíjíme telefony, notebook a wifi a svítíme. Budeme mít solární panely“ (Ifka). V plánu je také budování studny bez výpomoci strojů.

V době uskutečnění rozhovoru bylo na Louce 41 zvířat, 6 koček, 4 psi, 22 slepic, kohout, 2 králíci, osel, kůň, prase a 3 kozy.

9.4 Co znamená Život na Louce

Je důležité si vymežit, co pro informanty Tomáše a Ifku znamená místo, které vybudovali a nadále budují. S tímto vymezením přichází zjištění důležité pro tento výzkum. Jde o fakt, že nejde pouze o azyl pro hospodářská zvířata. Tomáš by chtěl, aby „to bylo takový místo, přesně jak jsem se cejtíl poprvý, když jsem přijel na Farmu. Aby to bylo místo, kde kdokoli tady bude nějakým způsobem žít, ať už je to zvíře, člověk, rostlina, aby tady mohl žít neomezeně. Kde se každé bude cejtít doma tady uvnitř sebe. Aby se tady každému ulevilo. Aby jsme se tady mohli spolu učit žít jinak“ (Tomáš). „Ono to není vyloženě o tom azylu, ten azyl přišel až potom, je to jeden z projektů“ (Ifka).

Farmu Naděje Tomáš považuje za „zajímavěj tříbič životů, každé se tam, neříkám nasměruje na úplně jinou cestu, ale určitě mu to tam vždy dá nějaké podnět, aby začal, nevím jestli přemejšlet, ale donutí ho to přehodnotit nějaký svoje životní hodnoty nebo nevím“ (Tomáš).

Azyl, pod obecnějším označením Život na Louce, Ifka vnímá jako takový „rozdělovač nebo začátek změny pro lidi, takový začátek pro lidi“ (Ifka). Začátek změny myšlení a chování ve prospěch udržitelnosti. Jde jim o motivaci lidí zamýšlet se a být těmi, kdo podnítí jiné lidi k akci.

Azyl a obstarávání zvířat se dle Tomáše dá zvládnout ve třech nebo i dvou lidech, ale pokud jako oni, chce někdo dělat akce pro lidi a poskytovat zároveň kvalitní péči o zvířata, tak je potřeba více lidí. Proto skrze sociální sítě pravidelně pořádají dobrovolnické víkendy, při kterých dobrovolníci z různých koutů republiky přijíždějí a pomáhají s momentálně důležitými a potřebnými pracemi. I když původní myšlenka byla, že si vše chtějí dělat sami a po svém, tak s tímto pomoc potřebují. „Kdyby to tady měl někdo dělat, tak my mu dáme velký obnos peněz a nebude to mít takový efekt. Já bych to chtěl dělat tak, že se tady můžeme sejít parta lidí, můžeme pokecat, můžeme zažít krásnej večer a přes den zamakáme, vykopeme studnu a zase se něco naučíme“ (Tomáš).

V porovnání s jinými azyly je Život na Louce založený na pomoci v širším úhlu pohledu. Jiné azyly „vidí svůj smysl v té pomoci zvířatům. Zveřejňují to, aby získali finance na zabezpečení těch zvířat. To my děláme taky, ale uvědomili jsme si, že jestli těm zvířatům chceme pomoci ve větším měřítku, nebo jestli chceme ukončit tohle to šílenství, tak to nejde se starat jen o ty zvířata“ (Tomáš).

V některých cílech mají Ifka a Tomáš každý své pohledy, jaké by místo, které společně budují mělo být. Ifka chce jako jeden ze svých cílů vytvořit komunitu 5 maximálně 6 lidí. A chce, aby tady žili, ale zároveň byli i svobodní, „dělali tuhle dobrou věc, zachraňovali ty zvířata, motivovali ty lidi, ukazovali to lidem“ (Ifka). Základ státu vidí Ifka v komunitě, nikoliv v rodině. Otázka dětí a jejich výchovy během rozhovorů nebyla příliš diskutována, nejedná se o aktuální téma. Ale i tak Ifka konstatovala, že pokud by například Tomáš měl dítě, tak se o něj všichni na Louce kolektivně postarají. Ruku v ruce jde ale Tomášova perspektiva staveb domů, motivace lidí žít jinak v souladu s přírodou, s využitím odpadu. Tomášovým snem je rozrůst se prostorově, nakoupit další pozemky a rozjet projekt navrácení pozemků do původního stavu přírodě. Jedním z cílů pro Ifku a Tomáše je žít co nejvíce v souladu s přírodou a co nejvíce ekologicky. „Chtěla bych nejezdit vůbec do obchodů, nekupovat tam zeleninu. Být víc soběstační“ (Ifka).

Cesta, kterou si zvolili, aby lidi motivovali k zamyšlení a změně života, je pouze jednou z cest. „Kdyby takových míst bylo víc, nemusí mít zvířata, můžou si pěstovat, mít vlastní kolonii, tak může těch míst být milion a můžou být všichni šťastní“ (Ifka). Každý z azylů má různý přístup k vedení organizace. „Kdybysme natočili video všichni dohromady (zástupci azylů), tak tam můžeme dát takovejch různějch úhlů pohledu a takovejch různějch směrů“ (Tomáš). Fungování organizací FAS úzce stojí na myšlence šíření povědomí o praktikách živočišného průmyslu. S pomocí globalizace se jednotlivá místa stávají inspirací, pro ostatní, nově vzniklé azyly. Život na Louce je toho příkladem. Díky vlivu a zkušenosti z Farmy naděje, mohlo toto místo vzniknout. „Ono už se to narůstá, i my jsme jakoby jedno místo, který narostlo díky nějakému jinému místu, takže můžeme pak vytvořit síť, která může inspirovat lidi a ukazovat lidem“ (Tomáš).

9.5 Jak vnímají zvířata?

Pro Tomáše je koncept zvířat relativně jednoduchý, všechny vnímá stejně a bere jako učitele. Jako někoho, od koho se má stále co učit a přebírat některé praktiky. „Ty zvířata, všechny ty bytosti, se kterýma my tady žijeme, tak jsou úplně stejný, jako kočka, pes nebo kdokoli jinej“ (Tomáš). Stejně tak je vnímá i Ifka, mezi domácími, hospodářskými či divokými zvířaty nerozlišuje.

Jednou z rovin, jak zvířata v azylu pro hospodářská zvířata vnímat, je jako motivaci. „Ty zvířata tě vlastně donutěj to dělat každěj den prostě. Každěj den musíš vyjít a minimálně

je musíš nakrmit a postarat se o ně, pak si všimneš tady není něco, tak se postaráš o ty zvířata. Je poledne a tak si řekneš, tak dobře, tak když už jsem takovej rozjetej, tak jim postavím tady něco.. furt tě to žene a udržuje“ (Tomáš). Díky vedení azylu se veškerá péče zaměřuje na obstarávání zvířecích obyvatel. Svůj den Ifka popisuje, že začne v 8 hodin ráno a dělá do 11 večer. „Nemám volnej čas, jdeme na chvíli s koněma a se psama. A dělám to zadarmo, nemám z toho nic. Tomáš tady pracuje, takže mu dávám odměnu za to, co tady buduje. Ale jsou to dva lidi a nemáme prakticky žádný příjem. My to děláme furt dobrovolně, pracujeme za stravu“ (Ifka).

Ifka na příkladu zvířat ukazuje přístup, kterým se řídí. „Ty zvířata jsou nástroj k té změně. I když to asi zní strašně. Chceme, aby si lidi uvědomili, že to jsou cítící bytosti, že se nemusí konzumovat, my je máme jako kámoše“ (Ifka). Objevuje se zde koncept zvířat jako aktérů. Teorie sítí aktérů, neboli také ANT teorie, formulována Bruno Latourem (s přispěním M. Callona a J. Lawa), se od jiných teorií liší tím, že nezahrnuje pouze lidi, ale také neživé objekty, které označuje jako aktéry či činitele (Latour 2008). Latour tvrdí, že objekty a jedinci jsou díky společným interakcím součástí sociálního života. Společnost podle ANT teorie tvoří pouze vztahy lidských subjektů, z důvodu, že jsou vždy transformovány a zprostředkovány ne-lidskými druhy, jak neživými objekty, tak například technologiemi či zvířaty (Nimmo 2011). Zde se poprvé setkali s tímto specifickým životním stylem a do velké míry se jím inspirovali.

„Já sám za sebe, nezachraňuju zvířata, protože si myslím, že potřebujou všechny zachránit, protože to ani nejde“ (Tomáš). A podobně to má i Ifka. „Mě jde stejně o tu jednu konkrétní bytost, je důležitá ta jedna konkrétní bytost, já nezachráním ten zbytek krav, který tam jsou, ale tu jednu. A ten její život můžeme mapovat a ona může změnit potom vnímání těch lidí. Tak to беру já“ (Ifka).

9.6 Motivace k založení azylu pro hospodářská zvířata

Tato část práce vychází zejména ze zkoumání motivů primárních a sekundárních, které jsou popsány v podkapitole Primární a sekundární motivy. A také z teorie vnějších a vnitřních motivací, kterým je také věnován text této práce. Zaměření se upíná k sekundárnímu motivu, který není vrozený a jedinec ho získává, dle Madsena se mezi tyto motivy řadí potřeba sociálního kontaktu, potřeba úspěšného výkonu, potřebu vlastnictví nebo potřeba moci (Madsen 1972). A také k vnitřní motivaci. V případě vnitřní motivace se člověk věnuje určité

činnosti jen kvůli ní samotné (Lokšová, Lokša 1999). Není k těmto činnostem nucen a pobízen okolím, ale věnuje se jim ze zvědavosti, s pocitem radosti a bez očekávání odměny (Mareš 2013).

Pro dobré porozumění informantům je důležité si vyslechnout, jak žijí dnes a porovnat to s životem před azylem.

Svoji nynější situaci Tomáš popisuje následovně „Teď nemám skoro vůbec nic, nemám žádné peníze, všechno jsem nějakým způsobem investoval sem. Za poslední peníze jsem koupil tenhle pozemek a občas po nějaký brigádce si přivydělám, občas jsme tady vytvořili nějaký přívěšek a z toho přišly peníze. Ale vlastně už 3 roky žiju fakt s totálním minimem minima“ (Tomáš). Dříve se Tomášova výplata pohybovala mezi 15 až 30 tisíci a říká, „peníze mi nechyběly a život jsem si užíval, akorát mi už dávno předtím život nedával smysl ani těch peněz“ (Tomáš).

Založení azylu je koncept, ke kterému se Tomáš i Ifka přibližovali, protože je nic jiného ve společnosti nenaplnovalo a hledali své místo, ve kterém naplní své potřeby seberealizace a nejspíše i potřebu respektu a uznání, které s vybudováním úspěšného místa přichází. „Já jsem si zpětně uvědomil, že jsem nebyl spokojenej vlastně celý život a nějakým způsobem jsem tu změnu chtěl udělat už dávno, ale furt jsem měl pocit, že moje změna nic nezmění. A časem, když už jsem tu změnu udělal, tak jsem si uvědomil, že v tom nejsem sám, kdo si myslí, že jenom já něco změní, se nic nezmění. Ale postupem času jsem zjistil, že si to myslí každý a říká si to každý“ (Tomáš). Stejně tak i Ifka pocítovala obdobné životní nenaplnění. „I když ten život byl skvělejší, já vlastně cokoli co jsem si chtěla koupit, tak jsem prostě měla, a bavilo mě to, byla jsem šťastná, ale furt to nebylo ono. A pak jsem skončila tady, kde i ta maringotka není moje, tak vlastně nemám kde bydlet, nemám střechu nad hlavou, máme tu boudu, o kterou se dělíme, tak i tak je to lepší, než to, co jsem zažívala předtím“ (Ifka). Podle Plhákové se mezi poslední potřeby na vrcholu pyramidy řadí potřeba seberealizace, která nás nutí k nespokojenosti tak dlouho trvající, dokud člověk nedělá to, pro co se hodí (Plháková 2006). A tato myšlenka plně vystihuje situaci Tomáše a Ifky.

Podle Abrahama Maslowa je potřeba seberealizace podřízena předcházejícím potřebám, a to zejména potřebám fyziologickým, potřebám bezpečí a jistoty a potřebám lásky a sounáležitosti, které jsou v případě Tomáše i Ifky naplněné. „Mám všechno co potřebuju, mám co jíst, mám co pít, mám střechu nad hlavou a mám možnost růst, mám možnost tvořit a mám možnost poznávat nové lidi. A to jsem tohle všechno, to jsem neměl. Měl jsem peníze, abych si mohl kupovat zbytečné věci, ale nepotřeboval jsem je a nedělaly mě šťastného“ (Tomáš).

I tak Ifka dodává, že „do konce života taky nechci žít bez peněz, ale není to primární důvod (míněno azylu)“ (Ifka). Miliony na účtu nepotřebují, ale dokáží si představit, na co by je využili. „Já chci miliony, miliardy, ale nechci to pro sebe. Já jsem se dřív penězům hodně bránil. Já jsem se naučil a jsem mnohem spokojenější, mně fakt stačí málo. Nepotřebuju si furt kupovat nové věci. Já i kdybych měl miliony, tak si nebudu kupovat nové boty, nový oblečení, nový auta. Neříkám, že bych necestoval, ale nebudu cestovat takovým tím předraženým způsobem za nějakým luxusem, ale cestoval bych, abych poznával“ (Tomáš). Peníze ke šťastnému životu nepotřebuje, „tak vím, že to nefunguje“ (Tomáš).

Kromě Tomáše, Ifky a azylu Farmy Naděje nejspíše všichni zakladatelé azylů chodí do práce a vedení azylu je pouhým doplněním, kterému se věnují ve volném čase. Je tam ale omezení, že nemohou jako Ifka a Tomáš pořádat věci pro lidi. Zároveň jsou nejspíše nejmladšími zakladateli azylu u nás v České republice.

Před založením azylu a před zkušeností, kterou nabyli na Farmě Naděje, žili Tomáš i Ifka, jak by řekli oni, „normálním životem“. „My jsme si žili dobře, měli jsme hodně peněz. Žili jsme jinak než vy (Tomáš). A užívali jsme si život. Šli jsme z baráku z Brna, kde jsme si furt kupovali jídlo, chodili do restaurací a takový. Pak jsem skončila v plesnivé chatce, kam přšlo, na Farmě“ (Ifka).

Změna hodnot před a po azylu je patrná. Ifka do té doby se svými psy chodila často do přírody, zvířata zachraňovala, stala se vegetariánkou a později vegankou, „ale ty každodenní všednosti jsou teď úplně jiné, i priority jsou jinde, já jsem nikdy nebyla, že bych musela mít značkový oblečení, mít nejnovější boty, já jsem měla boty 5 let, jedny jediný, věci jsem většinou dědila, nemám ráda nakupování, ale i tak jsem si občas něco koupila a když jsem něco chtěla, tak jsem si to prostě koupila, ale byly to hlouposti a teď už to tak nemám“ (Ifka). Lpění na materiálních věcech v jejich azylu není, „ted' chodím v tom, co tady kdo zapomene“ (Tomáš). „V tom co nám sem někdo doveze nebo co si „vykontíme“ u kontyšů“ (Ifka). Ifka už jako malá nelpěla na materiálních věcech, při otázkách rodičů, co by chtěla koupit, odpovídala, že nic. Pouze na Vánoce chtěla nový telefon, protože ji zajímalo, jak funguje. Později si například oblečení nějaké koupila, ale nenaplňovalo ji to, pouze krátkodobě. „Já jsem si třeba 2,3 roky nic nekoupila“ (Ifka). Nyní na nákup nových věcí nemá peníze, ale jak sama říká, ani ji to nenapadne. Při stěhování na Farmu mnoho věcí prodala nebo darovala do dětských domovů.

Tomáš o svém životě říká, „ale jsem spokojenej, nemusim pracovat na někoho jinýho, kdo na mně vydělává neskutečný peníze. Je to o tom žít ten život jinak. A je důležitý se posouvat a rozvíjet“ (Tomáš). K životu ostatních v moderní společnosti je Tomáš poměrně

kritický. Porovnává, jak žil a chtěl by, aby se ostatní také jako on nebáli životní změny. „Ty lidi jedou na autopilota. Nebo tak jsem si připadal já, zazvoní budík, jdeš do práce, odmakáš si to svoje, jdeš domů, něco uděláš doma, protože je to potřeba, uděláš si chvíli svoji pohodičku, usneš, ani se ti nechce jít spát, tak jsem to měl já, protože ráno se probudíš a začíná to zase nanovo“ (Tomáš).

Jedna ze zkušeností z života podle nových hodnot a přesvědčení Tomáše přivedla k praktikám výkupu jídla od různých společností, které rozvázejí jídlo ve velkých městech. „Jezdili jsme tam pro zbytky ovoce a zeleniny a občas jsme tam přijeli a jenom já bych naložil dvě dodávky masa, který by si normální člověk nekoupil a on nám říká, nechcete to pro zvířata, my to jinak vyhodíme, a já se ho ptám, a jak často to jako vyhazujete.. no třeba každé druhý den takovou hromadu.. a nejen masa, ale všeho. A to ovoce a zelenina nebylo špatný, prostě jenom neprodali a už přivezli nový, tak tohle dali do háje“ (Tomáš). Tyto a jiné zkušenosti ho přivedly k myšlení, „že žijem úplně nesmyslným, neudržitelným životem“ (Tomáš). Svůj současný život by sami popsali jako cestu „jak žít trošku skromnějc, udržitelnějc a odlehčit tý přírodě a tý planetě, aby jsme ji tolik nevyčerpávali“ (Tomáš).

Díky velkému odhodlání a nutkání naplnit potřeby růstu a seberealizace, se Tomáš a Ifka rozhodli změnit ze základu své životy. Dle Ryana Deciho, který se zabývá teorií sebeurčení, založenou zejména na vnitřní motivaci, se potřeby jeví jako zásadní pro usnadnění optimálního fungování přirozených předpokladů pro růst a integraci, jakož i pro konstruktivní sociální rozvoj a osobní pohodu. Konkrétně, potřeba **kompetencí** je potřebou týkající se úspěchů, dovedností, znalostí. Ifka i Tomáš pocítovali potřebu budovat své schopnosti a rozvíjet zvládnutí úkolů, které jsou pro ně důležité, aby dosáhli svého cíle. Potřeba **spojení** souvisí s pocitem sounáležitosti a propojenosti s ostatními lidmi, které v azylu získávají díky propojení skrze sociální sítě, ale i osobními setkáními, při kterých mohou sdílet svá přesvědčení. Díky **autonomii** je podporována potřeba cítit se pány svého vlastního osudu, která je viditelná také u dvojice informantů. Ve svém životě díky pocitu nenaplnění cítili potřebu mít kontrolu nad vlastním životem. Důležité pro tuto potřebu je, že lidé cítí také určitou kontrolu nad svým chováním. (Deci, Ryan 2000)

Aplikovat se dá také *teorie zaměřená na obsah*, kterou tato práce vysvětluje na straně 35. Mezi autory této teorie patří již zmíněný Abraham Maslow. Podle těchto teorií neuspokojené lidské potřeby vedou k nerovnováze, která je pozorovatelná u Tomáše a Ifky. Pro znovu nastolení stavu rovnováhy je potřeba naleznout cíl, pomocí kterého dojde k uspokojení potřeby a určení způsobu chování, vedoucí k dosažení onoho cíle (Armstrong 2007). Cílem v tomto případě se stalo založení místa, na kterém se mohou osobně oba

realizovat. K tomuto rozhodnutí přispěly podněty z venčí, kterými byla například nevyhovující pracovní náplň. Ovšem hlavní roli v transformaci života informantů hrála vnitřní motivace, díky které se člověk věnuje určité činnosti pouze kvůli ní samotné (Lokšová, Lokša 1999). Podle Nakonečného mezi tyto potřeby patří již zmíněná potřeba seberealizace a životního smyslu (Nakonečný 1992).

9.7 Role vegetariánství a veganství pro azyl pro hospodářská zvířata

Ihned při prohlédnutí pozvánky na jakoukoli akci pořádanou Životem na Louce nalezneme poznámku, která obsahuje upozornění na rostlinnou stravu. Pokud se návštěvník chce rozdělit o nějaké dobroty s ostatními, měly by být rostlinného původu.

„Spousta lidí si myslí, že být vegan je, že člověk žije rostlinnou stravou, ale pro mě to je spíš, vyloženě nějaká definice veganství, podle mě říká, že se snažíš, když můžeš jíst a žít jakoby udržitelně, aniž by to mělo nějaký dopad. Takže nějakou tu eliminaci úplně“ (Ifka). Veganství Ifce zaplňuje všechny aspekty života. Jelikož je to způsob života, který si vybrala a který je dnes pro ni přirozený, tak je pro ni přítomen ve všech oblastech života. „Postupně se to vlivá do všeho. Protože zjistíš, že tahle kosmetika se testuje, že ve foťáku, co ti vyvolá ten film, je nějaká živočišná složka, takže to nechceš používat, protože to tak podporuješ a ono to jde všechno vyřadit“ (Ifka).

Jak bylo řečeno, Ifka se stala vegankou ještě před příchodem na Farmu Naděje. „Já jsem milovala zvířata, furt jsem nějaký zachraňovala a chtěla, takže ten vztah tam jako vždycky byl, což asi taky dělá hodně. Ale znám vegany, co nejsou vegany primárně kvůli zvířatům, ale skrz ekologii. Což jde ruku v ruce potom. Zvíře, voda, půda“ (Ifka). Pro azyl ovšem Ifka veganství nevidí jako něco, kdy by řekla, že je to striktně důležité. „Jo jako je důležité, ale ne že bych řekla jo je! A podle toho se řídila, ale ono to prostě jde tak přirozeně, protože když na takovém místě žiješ a zachraňuješ nějakou krávu nebo prase nebo ovci, kozu, tak je nesmysl jiný jíst, to nedává smysl“ (Ifka).

Tomáš je na rostlinné stravě kratší dobu. Byl k tomu motivován při pobytu na Farmě Naděje. Přišel na to, že týden tam jí rostlinně a že mu nic nechybí, že to jde. „Já měl vždycky problém to maso jíst, pro mě to byla obrovská úleva, když jsem začal jíst rostlinně. Že jsem se přestal rejpat v jídle. Já jsem se k tomu dostal jinak, ne vůbec kvůli zvířatům, ale právě nějakou seberozvojovou cestou člověka“ (Tomáš). Začaly se k němu dostávat informace, že maso pro lidské tělo není přirozené a že zatěžuje organismus.

Ifka má k tomuto tématu blíže než Tomáš. Více se aktivně zapojuje v oblasti šíření povědomí o dopadu živočišného průmyslu a celkové informovanosti lidí. Protože „ta mysl je jinde, ten člověk nemá tu představu o tom, kolik je veganského rostlinného jídla. Já jsem to do té doby taky neměla. A každé den se dozvídám o novejš a novejš věcech. To už jsou tisíce a tisíce výrobků. Takže když to řekneš 70 nebo 50 letému pánovi, tak on si představí, že bude jíst zeleninu. A já vím, že kdybychom jim takhle vařili, že oni to jíst budou, bude jim to chutnat a nebudou mít tu potřebu. Takže tam jde o to ty lidi informovat a to je právě hrozně to, co já chci dělat, jeden z mých cílů. Informovat a ukazovat, že to jde“ (Ifka).

Přechod k rostlinné stravě může mít pro každého jiný důvod. Někdo si tento styl zvolí kvůli zdravotnímu stavu, někdo jiný kvůli ekologickému dopadu. Dle Ifky to jde „ruku v ruce. Pokud přestaneš jíst maso kvůli zvířatům a planetě, tak je jasný, že začneš kupovat míň plastů nebo začneš třídít. Ale chce to čas“ (Ifka).

Zájem je postaven zejména na veganství, protože sama Ifka je toho názoru, že vegetariánství nestačí. Pouze veganství obsahuje skoro všechny aspekty života člověka, aby to mělo co největší pozitivní dopad. Proto dochází výzkum ke zjištění, že vegetariánství samo o sobě nehraje velkou roli v tomto konkrétním azylu pro hospodářská zvířata.

Veganství na druhou je obsaženo v každodenním chování informantů. Nejen na bázi stravování, ale také možného nakupování jiných potřebných věcí pro azyl. Jelikož se jedná o místo, kde jsou zvířecími obyvateli hospodářská zvířata a které má vytyčené cíle jaké má, tak by jiný druh stravování nebyl v souladu. Jak je psáno v kapitole „Etický životní styl“, zakladatelé a obyvatelé azylů pro hospodářská zvířata tento styl života spojují se svými hodnotami a přesvědčeními. Jejich jednání je založeno na rozhodnutí, co možná nejméně způsobovat jakoukoliv újmu zvířatům.

Informantům jde o motivování ke změně stravování a přiblížení hospodářských zvířat jako zvířat soucitných. Stejně jako Peter Singer ve své knize *Ethics What We Eat* nechtějí odsuzovat něčí rozhodnutí, ale jde jim o dopad našich rozhodnutí ohledně jídla na ostatní (Singer 2006).

10 Závěr

Cílem této práce bylo charakterizovat hlavní důvody a motivace, které zakladatele vedly k založení typu organizace, kterým je azyl pro hospodářská zvířata.

Informanty byla dvojice aktivně se podílející na založení místa se jménem Život na Louce, jehož součástí je azyl pro hospodářská zvířata. Z výzkumu vyplynulo, že azyl je jedním z hlavních projektů, nikoliv jediný projekt. Jeho hlavním iniciátorem byla 28letá informantka Ifka, bez níž by informant Tomáš, také 28letý, sám azyl nevytvořil. Pozemky a prostory ovšem vlastní právě Tomáš a ze své perspektivy vkládá do vedení azylu své představy a nápady. Založení azylu se datuje k září roku 2020.

Vše pro Tomáše a Ifku začalo pocitem nenaplnění v každodenním životě, který vedli před rozhodnutím změnit od základu své životy. Během rozhovorů a vyprávění Tomáš uvedl, že jeho život, tak jak ho žil, nebyl šťastný. Ifka na druhou stranu vedla dle jejích názorů šťastný a spokojený život. Oba se ovšem shodují na tom, že jejich životy postrádaly smysl. Jelikož jejich základní fyziologické potřeby, stejně jako potřeby jistoty a lásky byly naplněné, tak v hierarchii dle Maslowa následují potřeby seberealizace, které v tomto případě nebyly uspokojeny a hnacím motorem pro dané jednání byla potřeba nalézt činnost a zaměření, pro které se Tomáš s Ifkou hodí. Založení místa Život na Louce bylo výsledkem, ve kterém našli místo pro svoji seberealizaci. Jedním z hlavních Tomášových cílů bylo nalézt to, co ho bude bavit a bude mu dávat smysl. Důležité pro něj také je neustále se posouvat a rozvíjet.

Založení azylu ovšem předcházely některé důležité události. Jednou z nich je zkušenost se životem v azylu na Farmě Naděje, v rozdílném prostředí, než které nabízí městská zástavba a městský styl života, kterým do té doby žili. Zde se poprvé setkali s tímto specifickým přístupem jak žít a do velké míry se jím inspirovali. Proč založit právě azyl pro hospodářská zvířata nejspíše vysvětluje ona inspirace životem na Farmě Naděje a také Ifky blízký vztah ke zvířatům. Již jako dítě zachraňovala zvířata a utvářila si k nim vztah.

Informanti přiznávají, že bez pomoci přispívatelů by projekt Život na Louce nemohl existovat a i jeho chod je do jisté míry podmíněn aktivním přístupem sledujících, jak na sociálních sítích, tak přístupem dobrovolníků, kteří přijíždí vypomáhat a přispívají peněžními částkami. Realizace tohoto alternativního způsobu života je umožněna velkou měrou díky

sociálním médiím, konkrétně sociálním sítím Instagram¹⁹ a Facebook.. Díky velké aktivitě na sociálních sítích mohou obyvatelé Života na Louce udržovat každodenní kontakt se svými sledujícími a informovat je o momentální situaci. Také se tímto způsobem dostávají do širšího povědomí lidí. Toto je důkazem, že i v moderním ekologickém myšlení mají sociální média a sítě své místo.

Organizace je postavena na rozvětvené síti vztahů, kterými jsou interní vztahy jejich zakladatelů a nejbližších přátel, poté je zde dobrovolnická základna lidí, jezdících aktivně vypomáhat a důležitou částí těchto vztahů jsou vztahy mezi lidskými obyvateli azylu a těmi zvířecími. Dosah sociálních sítí dokládá vznik vztahů, díky kterým se azylu dostává peněžní podpory a nejen té, ale i podpory psychické ve formě komentářů a interakcí, které jsou díky sociální sítím umožněny. Jedná se o spleť sítí vztahů, které se věnuje Bruno Latour v ANT teorii. Tato teorie do sociálních vztahů nezahrnuje pouze lidské subjekty, ale i ty neživé, nebo zvířata. Role zvířat v azylu Život na Louce je Ifkou definována jako „nástroj ke změně“. Zvířata se stávají aktéry a pouhou svojí existencí a životem v azylu napomáhají plnění cílů informantů.

Aktivním vymezováním se vůči převažujícímu stylu života v dnešní společnosti a v případě Ifky také aktivní participací na aktivistických veganských akcích, prosazováním a šířením svých názorů na sociálních sítích a vedením azylu pro hospodářská zvířata se informanti stávají více či méně součástí rozsáhlé sítě souhlasně orientovaných jedinců. Aktivním prosazováním svých cílů motivovat širší veřejnost ke změně uvažování tvoří součást sociálního hnutí. V případě Ifky více než u Tomáše je patrná inklinace k aktivnímu jednání ve prospěch prosazování práv zvířat. Společnými hodnotami, postupy a přesvědčeními edukovat veřejnost v tématech chápání zvířat a šířit osvětu nejen pomocí sociálních sítí, se podobají jiným azylům. Tyto stejné rysy najdeme také na oficiálních stránkách Farmy Naděje či na stránkách zahraničních azylů jako je Farm Sanctuary. Jedním z cílů Ifky, je moci jezdit do zahraničí na obdobná místa a sdílení vzájemných rad.²⁰ I když do jisté míry nevědomky, mohou být informanti součástí hnutí Animal Liberation Front, které aktivně prosazuje práva zvířat a jejich obhajobu. Aktivně podstupují kroky proti týrání zvířat a jejich využívání v jiných aspektech lidské činnosti.

Azyl a místo Život na Louce pro Tomáše a Ifku znamená určitý začátek změny pro lidi, začátek změny myšlení i chování ve prospěch udržitelnosti. Jednou z motivací, proč daný

¹⁹ Tato sociální síť byla uvedena v roce 2010. K roku 2020 měla přes 1 miliardu uživatelů po celém světě (Ali 2021).

²⁰ „Spojovat se s jinejma azylama, pomáhat si, říkat si rady, to je můj sen, abychom se propojovali celosvětově“ (Ifka).

projekt založili, je cíl motivovat lidi k většímu zamýšlení se a také podnítit lidi k akci. Tohoto chtějí dosáhnout skrze zvířata, která plní určitou funkci prostředníků a která k nim přicházejí dožít své životy. Pomocí nich se snaží širší veřejnosti ukázat, že se jedná o cítící bytosti, které není potřeba konzumovat. Všechna zvířata vnímají stejným způsobem a nerozlišují, zda se jedná o zvíře domácí, hospodářské či divoké.

Život, kterým žijí informanti po založení organizace azyl pro hospodářská zvířata, je poměrně nezávislý na materiálních věcech. Majetkem jim je pozemek, na kterém azyl stojí, zvířata, o která se starají, auto, kterým odvázejí zvířata pro veterinární péči nebo kterým obstarávají jiné nutné záležitosti a budovy, které vytvářejí z recyklovaných a přírodních materiálů. Vlastní pár kusů oblečení a nové si nepořizují. Oblékají věci, které někdo v azylu zapomene, daruje jim, nebo které najdou u kontejnerů. Velkými peněžními zásobami nedisponují, zaměstnaní nejsou a pravidelný měsíční plat nemají. Ale s tímto minimem jsou spokojení.

Skoro do všech aspektů života jim zasahuje jimi zvolený stravovací návyk veganství. Veganský životní styl si Tomáš osvojil během života na Farmě Naděje a Ifka už dávno předtím. Pomocí procesu opakování činnosti a jejím ustanovením do vzorců a zvyků si osvojili chování podporující eliminaci živočišných produktů a potravin ve svém životě. Díky tomuto procesu habitualizace si vytvořili vzorce chování, podle kterých se řídí. Pro ně už veganství znamená přirozený způsob stravování. Pro azyl je to jeden ze znaků, kterým se prezentují. Nejedná se ale o něco, co by Ifka považovala za striktně důležité. Jde podle ní o přirozený proces, který se zakládá na specifikaci daného místa. Díky životu, jakým žijí a tomu, že jsou ve společnosti hospodářských zvířat, jim nedává smysl například jednu krávu zachraňovat a jinou jíst. Veganství je tedy pro informanty v tomto prostředí neodmyslitelné. Na druhou stranu vegetariánství své místo v azylu pro hospodářská zvířata nemá, je považováno za nedostačující.

Možným dalším předmětem zkoumání by mohl být pokračující život na Louce pomocí časosběrné metody, které se v České republice věnuje Helena Třeštíková. Konkrétně zaznamenání vývoje organizace a jejích obyvatel.

Seznam literatury a zdrojů

- Abrell, E. 2016. *Saving Animals: Everyday Practices of Care and Rescue in the US Animal Sanctuary Movement*. CUNY: Academic Work.
- Abrell, E. 2021. Animal Sanctuaries. *Oxford Bibliographies*. Available at: <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199766567/obo-9780199766567-0265.xml?rskey=xSsGw1&result=1&q=farm+sanctuary#firstMatch> [23. 7. 2021]
- Ali, A. 2021. Visualizing the Social Media Universe in 2020. *VisualCapitalist*. Available at: <https://www.visualcapitalist.com/visualizing-the-social-media-universe-in-2020/> [8. 7. 2021]
- Animal Place 2020. *Our Mission*. Available at: <https://animalplace.org/our-mission/> [25. 11. 2020]
- Animal Place 2020. *Sanctuaries*. Available at: <http://www.sanctuaries.org/> [25. 11. 2020]
- Armstrong, M., S. Taylor 2007. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada.
- Bakalář E., V. Kopský 1987. *I dospělí si mohou hrát*. Praha: Pressfoto.
- Baumeister, R., M. R. Leary 1995. The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation, *Psychological Bulletin* 117, 497-529.
- Berger P., T. Luckmann 1966. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii věděni*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bourdieu, P. 1990. *The Logic of Practice*. Stanford: Stanford University Press.
- Budil, I. 2003. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton.
- Carruthers, P. 1992. *The Animals Issue*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Christopher, M. 2013. Lancaster Stockyards. *Abandoned America*. Available at: <https://www.abandonedamerica.us/lancaster-stockyard> [24. 11. 2020]
- Český statistický úřad 2021. *Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2020*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/soupis-hospodarskych-zvirat-k-1-4-2020> [14. 7. 2021]
- Deci, E. L. 1975. *Intrinsic Motivation*. New York: Plenum.

- Deci, E. L., R. M. Ryan 2000. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being, *American Psychologist* 55: 68-76. Available at: https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_SDT.pdf [5. 7. 2021]
- deCharms, R. 1968. *Personal Causation*. New York: Academic Press.
- Donaldson, S., W. Kimlicka 2015. Farmed Animal Sanctuaries: The Heart of the Movement? *Politics and Animals*. Available at: <https://journals.lub.lu.se/pa/article/view/15045> [24. 11. 2020]
- Donnelly, J. H., J. L. Gibson, J. M. Ivancevich 1997. *Management*. Praha: Grada.
- Farm Sanctuary 2020. *About us*. Available at: <https://www.farmsanctuary.org/about-us/> [24. 11. 2020]
- Farm Sanctuary 2020. *The Power of Sanctuary*. Available at: <https://www.farmsanctuary.org/the-power-of-sanctuary> [24. 11. 2020]
- Farm Sanctuary 2020. *Why Farm Animals?* Available at: <https://www.farmsanctuary.org/why-farm-animals/> [24. 11. 2020]
- Farma Naděje 2020. *Naše cíle*. Dostupné z: <https://farmanadeje.cz/nase-cile/> [24. 11. 2020]
- Farma Naděje 2020. *Náš etický kodex*. Dostupné z: <https://farmanadeje.cz/nas-eticky-kodex/> [24. 11. 2020]
- Fine, G. A. 1993. Ten Lies of Ethnography: Moral Dilemmas of Field Research, *Journal of Contemporary Ethnography* 22: 267-294.
- Gaia Sanctuary 2020. *The Sanctuary*. Available at: <https://www.fundacionsantuariogaia.org/> [24. 11. 2020]
- Geist, B. 1992. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing.
- Giddens, A. 2003. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Global Federation of Animal Sanctuaries 2020. *Accreditation*. Available at: <https://www.sanctuaryfederation.org/accreditation/> [24. 11. 2020]
- Global Federation of Animal Sanctuaries 2020. *What is a Sanctuary*. Available at: <https://www.sanctuaryfederation.org/about-gfas/what-is-a-sanctuary/> [24. 11. 2020]
- Goffman, E. 1961. *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. New York: Anchor.

- Green, C. 2014. How many former vegetarians and vegans are there? *Retrieved September 21*. Available at: <https://faunalytics.org/how-many-former-vegetarians-and-vegans-are-there/> [3. 11. 2020]
- Greyton Farm Animal Sanctuary 2021. *Our Story*. Available at: <https://greytonfarmsanctuary.org/our-story/> [14. 6. 2021]
- Harter, S. 1978. Effectance Motivation Reconsidered: Toward a Developmental Model, *Human Development* 1, 661-669.
- Harvard Health Publishing 2021. *About Us*. Available at: <https://www.health.harvard.edu/about-us> [24. 3. 2021]
- Harvard Health Publishing 2021. *Becoming a Vegetarian*. Available at: <https://www.health.harvard.edu/staying-healthy/becoming-a-vegetarian> [24. 3. 2021]
- Havelková, H. 2021. Etika. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etika> [24. 3. 2021]
- Havelková, H. 2021. Utilitarismus. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Utilitarismus> [14. 5. 2021]
- Havelková, H., A. Vodáková 2021. Morálka. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mor%C3%A1lka> [20. 3. 2021]
- Hejnal, O., L. Lupták 2013. Když výzkum tak skrytý: Serpentinami formalizované etiky, in *Když výzkum, tak kvalitativní: Serpentinami bádání v terénu*, 133-143. Brno: Masarykova Univerzita.
- Helus, Z. 2011. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada.
- Herzog, H. 2011. Why do most vegetarians go back to eating meat? *Retrieved September 21*. Available at: <https://www.psychologytoday.com/blog/ani-mals-andus/201106/why-do-most-vegetarians-go-back-eating-meat> [3. 11. 2020]
- Hof Butenland 2020. *Hof Butenland*. Available at: <https://www.stiftung-fuer-tierschutz.de/> [24. 11. 2020]
- Homola, M. 1972. *Motivace lidského chování*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Hopf, Ch. 2004. Forschungsethik und qualitative Forschung, in U. Flick, E. von Kardoff (eds.), *Qualitative Forschung. Ein Handbuch*, 588-600. Reinbeck bei Hamburk: Rowohlt.

- Hrešanová, E. 2004. Profesionalizace antropologie a etické instituce, *Biograf* 35: 127-146.
- Informační systém Masarykovy Univerzity 2021. *Motivace*. Dostupné z: https://is.muni.cz/elportal/estud/fsps/js09/sylabus/web/pdf/4.5._Motivace.pdf [21. 5. 2021]
- Jebavý, L. 2012. *Etika chovu a etologie zvířat*. Praha: Česká zemědělská univerzita.
- Jones, M. 2014. Captivity in the Context of a Sanctuary for Formerly Farmed Animals, in L. Gruen, (ed.), *The Ethics of Captivity* 90–101. Oxford, England: Oxford University Press.
- Juliana's Animal Sanctuary 2020. *What's the Difference Between an Animal Sanctuary and an Animal Shelter?* Available at: <https://julianasanimalsanctuary.org/whats-the-difference-between-an-animal-sanctuary-and-an-animal-shelter/> [24. 11. 2020]
- Kassin, S. M. 2007. *Psychologie*. Brno: Computer Press.
- Katuna, B., D. Silfen Glasberg 2014. Rules vs. Rights? Social Control, Dignity, and the Right to Housing in the Shelter System, *Sociologists Without Borders*, 9 (1): 25–47.
- Kempton, W., D. C. Holland 2003. Identity and Sustained Environmental Practice, in Clayton, S., Opatow, S. (eds.). *Identity and the Natural Environment* 317- 341. Cambridge, MA: MIT Press.
- Kohák, E. 1998. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Kohoutek, R. 2021. Metamotivace lidí. *Slovník cizích slov*. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/metamotivace-lidi> [21. 5. 2021]
- Komárek, S. 2011. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia.
- Kraus, B., V. Poláčková (ed.) 2001. *Prostředí – člověk – výchova*. Brno: Paido.
- Latour, B. 2008. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. New York: Oxford University Press.
- Linhart, J., M. Petrušek, A. Vodáková, H. Maříková 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Loizos, P. 1993. *Innovation in Ethnographic Film: From Innocence to Self-Consciousness 1955-1985*. Chicago: University of Chicago Press.

- Lokšová, I., J. Lokša 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: Teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení*. Praha: Portál.
- Madsen, K. B. 1972. *Teorie motivace*. Praha: Academia.
- Malina, J. 2021. Motivace. *Antropologický slovník*. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/slovník.html> [26. 3. 2021]
- Malinowski, B. 1968. *Vědecká teorie kultury*. Krajské kulturní osvětové středisko.
- Malinowski, B. 1992. *Argonauts of the Western Pacific*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner.
- Mareš, J. 2013. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
- Maslow, A. H. 2014. *O psychologii bytí*. Praha: Portál,
- Myerhoff, B. 1982. Life History Among the Elderly: Performance, Visibility, and Remembering, in J. Ruby (ed.) *A Crack in the Mirror: Reflexive Perspectives in Anthropology*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press: 99-117.
- Nakonečný, M. 1992. *Motivace pracovního jednání*. Praha: Management Press.
- Nakonečný, M. 1993. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Management Press.
- Nakonečný, M. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Nakonečný, M. 2013. *Lexikon psychologie*. Praha: Vodnář.
- Nichols, B. 2010. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění.
- Nimmo, R. 2011. Actor-network Theory and Methodology: Social Research in a More-Than-Human World. *Methodological Innovations* 6: 108-119. Available at: https://www.researchgate.net/publication/290486656_Actor-Network_Theory_and_Methodology_Social_Research_in_a_More-Than-Human_World [8. 7. 2021]
- Pavlásek, M., J. Nosková (eds.) 2013. *Když výzkum, tak kvalitativní: Serpentinami bádání v terénu*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Plháková, A. 2006. *Dějiny psychologie*. Praha: Grada.
- Průcha, J., E. Walterová, J. Mareš 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Regan, T. 2004. *The Case for Animal Rights*. Los Angeles: University of California Press.
- Reis, H. T. 1994. Domains of Experience: Investigating Relationship Processes From Three Perspectives, in R. Erber & R. Gilmour (eds.), *Theoretical frameworks for personal relationships*, 87-110. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Ryan, R. M., J. Kuhl, & E. L. Deci 1997. Nature and Autonomy: Organizational View of Social and Neurobiological Aspects of Self-regulation in Behavior and Development, *Development and Psychopathology* 9, 701-728.
- Singer, P. 1998. *Ethics Into Action: Henry Spira and the Animal Rights Movement*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Singer, P. 2015. *Animal Liberation*. London: Bodley Head.
- Singer, P., J. Mason 2006. *The Ethics What We Eat*. USA: Rodale.
- Sociologická encyklopedie 2021. *Chování*. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Chov%C3%A1n%C3%AD> [14. 7. 2021]
- Sokol, J., Z. Pinc 2004. *Antropologie a etika*. Praha: Triton.
- Soukup, M. 2014. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.
- Sunstein, C. R., M. Nussbaum 2004. *Animal Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Thompson, M. 2004. *Přehled etiky*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. 2004. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum.
- Vláčil, J. 2021. Motivace. *Sociologický slovník*. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Motivace> [16. 3. 2021]
- Vodáková, A. 2021. Ctnost. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ctnost> [20. 3. 2021]
- White, R. W. 1963. *Ego and Reality in Psychoanalytic Theory*. New York: International Universities Press.
- Wolf, J. 1999. *Člověk a jeho svět: Úvod do studia antropologických věd*. Praha: Karolinum.